

(urmărire din pag. 1-a)

căroră o comisie sinodală și-a îndreptat cercetările, propunând Sfântului Sinod canonizarea lor ca sfinți.

Intre aceștia, din rândurile monahilor se numără: Cuviosul Ioan de la Prislop, Cuviosul Antonie de la Iezerul-Vilcea, Cuviosul Daniil Sihanstru, Cuviosul Gherman din Dobrogea, Cuviosul Ioan de la Neamț — Hozevitul și Cuviosia Teodora de la Sihla; din rândul slujitorilor bisericești se numără: preoții mărturisitori Moise Măcinic din Sibiel și Ioan din Gales și ierarhii: Mitropolitul martir Antim Ivireanul, Arhiepiscopul Ghelasia de la Rîmeț, Episcopul Iosif Mărturisitorul din Maramureș și Episcopul Leonie de la Rădăuți, iar dintre dreptcredincioși amintim pe: martirii Constantin Vodă Brâncoveanu cu cei patru fii, Constantin, Ștefan, Radu, Matei și stetnicul său Ianache, precum și binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare al Moldovei.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit la 20 iunie 1992, examinând rezultatele cercetărilor și propunerile Comisiei sinodale, a constatat că toți aceștia au intrat și s-au păstrat în conștiința Bisericii și în evlavia păstorilor și păstoritorilor, prin mărturisirea neîndoiebnică a ortodoxiei credinței lor, prin viețuire creștină plină de încredințare până la măsura sfintenției, unii dintre ei suferind moarte martirică, alții înfruntând orice primejdii și pătimiri pentru mărturisirea dreptei credințe, iar alții învrednicindu-se de la Dumnezeu cu darul facerii de minuni, toți laolaltă slujind și apărând Biserica, Dreapta credință și poporul din care au odrăslit;

Recunoscând darul sfintenției cu care aceștia au fost împodobii și fiind amintit la evlavia pe care le-o arată clerul și credincioșii noștri;

Purtind grijă prin aceasta de creșterea duhovnicească și întărirea în credință a obștei noastre dreptmăritoare;

Pe temeiul Așezămintelor dumnezeieștilor părinți și respectind întru totul rânduiala canonică a Sfintei noastre Biserici;

Sfântul Sinod, la 20 iunie 1992 chemând în ajutor pe Milostivul Dumnezeu, a hotărât în chip sobornicesc ca aceștia să fie cinstiți ca sfinți în întreaga Biserică Ortodoxă Română, să fie înscrisi în calendar în zilele care s-au rînduit, întocmindu-li-se sinaxare, slujbe și zăgrăvindu-li-se chipul în icoane.

Iar acum vestim și proclamăm solemn și canonic așezarea lor în rândul sfinților și chemăm pe toți fiii Bisericii Ortodoxe Române, ca și pe toți evlavioșii frați ortodocși de pretutindeni, să le urmeze pilda vieții lor sfinte și să-și sporească rugăciunile către ei, în nădejdea părășiei cu aceștia la viața și fericirea veșnică.

1. SFÎNTUL CUVIOS IOAN DE LA PRISLOP — prăznuit la 13 septembrie, iubitor de nevoite duhovnicești și rîvnitor întru cele sfinte, a trăit viață pustnicească în veacurile XV—XVI, în apropierea minăstirii Prislop, rămînd pildă vie de sfintenție pentru toți credincioșii din vremea lui care l-au cercetat și i-au cerut sfatul, ca și pentru cei din zilele noastre, care nu încetează a se reculege sufletește la peștera din munte, lingă apa Silvașului și la minăstirea Prislop.

2. SFÎNTUL CUVIOS ANTONIE DE LA IEZERUL-VILCEA — prăznuit la 23 noiembrie, osîrditor întru toată asprimea vieții minăstirești în peștera de lingă schitul Iezerul, care zăbovea îndelung în postiri și privegheri de toată noaptea, a trăit pe vremea voievodului Matei Basarab și a Sfîntului martir voievod Constantin Brîncoveanu, rămînd chip luminos de credință și evlavie pentru călugări și credincioși.

3. SFÎNTUL CUVIOS DANIL SIHASTRU — prăznuit la 18 decembrie, podoabă a sihaștrilor și laudă a călugărilor moldoveni, petrecînd viață îngerească pe pămînt, a fost sfetnic de taină și iscusit părinte duhovnicesc al dreptcredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfînt, precum și al credincioșilor care îl cercetau pentru sfat și îndrumare duhovnicescă. Chipul lui de sfînt, zăgrăvit din vremuri vechi la minăstirea Voroneț, stă mărturie despre sfîntenția vieții sale și despre cinstirea ce i s-a adus.

4. SFÎNTUL CUVIOS GERMAN DIN DOBROGEA — prăznuit la 29 februarie, vas ales al lucrării dumnezeiești în pămîntul Scîtiei Mici de altă dată, în secolele IV—V, pe unde au străbătut pașii și cuvîntul Sfîntului apostol Andrei, trăitor la locurile de sihăstrie din Siria, Palestina și Egipt și dăruit cu harul preoției prin minile Sfîntului Ioan Gură de Aur, a revenit în pămîntul Dobrogei, reinovind viața monahală de aici. Prieten al Sfîntului Ioan Casian, care îl numește în scrierile sale «Sfîntul Părinte Gherman», a hrănit din înțelepciunea și bogăția darurilor sale sufletele căutătorilor de Dumnezeu și de desăvîrșire creștină.

5. SFÎNTUL CUVIOS IOAN DE LA NEAMȚ — HOZEVITUL — prăznuit la 5 august, vîlstar al ținuturilor Moldovei, deprins cu rugăciunea și cu evlavia creștinească din fragedă vîrstă a primit chipul îngerec al călugăriei în minăstirea Neamț, Mina lui Dumnezeu i-a îndreptat pașii spre Țara Sfîntă unde, după mai multă ani de nevoită la schitul românesc din Valea Iordanului, s-a închinoviat la minăstirea Sfîntului Gheorghe Hozevitul, iar, spre sfîrșitul vieții sale, pentru o și mai mare nevoită duhovnicescă, s-a retras în peștera Sfînta Ana, pînă la trecerea la cele veșnice la 47 ani, în anul 1960. Cînd mormîntul i-a fost deschis, după mai multă vreme, s-a constatat că trupul său nu fusese atins de putreziciune, răspîndind miros de bună mireasmă. Sfintele sale moaște se află astăzi în biserica minăstirii Sfîntului Gheorghe Hozevitul, la care venind de departe credincioși români și de alte neamuri, se închină cu mare evlavie.

6. SFÎNTA CUVIOASĂ TEODORA DE LA SIHLA — prăznuită la 7 august, trăitoare la cumpăna veacurilor XVII—XVIII, a fost aleasă de Dumnezeu pentru viața îngerească de sihăstrie, retrăgîndu-se și viețuind într-o peșteră de la Sihla din munții Neamțului. Prin asprele sale nevoite pustnicești, Sfînta Cuvioasă Teodora a dobîndit de la Dumnezeu darul rugăciunii fierbinți, al lacrimilor, al răbdării și al negrăitei iubiri de Hristos, făcîndu-se podoabă strălucitoare a monahismului din Carpați.

7. SFÎNTII PREOTI MĂRTURISITORI IOAN DIN GALEȘ ȘI MOISE MĂCINIC DIN SIBIEL — prăznuiți la 21 octombrie, trăitori în veacul al XVIII-lea, ca niște ostași neînfricați ai lui Hristos s-au arătat luptînd și pătimind temnițe și chinuri pentru curajul și statornicia în mărturisirea și apărarea credinței ortodoxe împotriva actelor de dezbinare religioasă și națională a românilor din Transilvania.

Prin viața lor preoțească de totală dăruire lui Hristos și Bisericii Sale și prin suferințele îndurate, pentru apărarea dreptei credințe, aceștia sînt pilde vie de credință și mărturisire ortodoxă și de jertfelnicie pentru Hristos.

8. SFÎNTUL IERARH MARTIR ANTIM IVIREANUL — prăznuit la 27 septembrie, trimis de Dumnezeu din părțile Iviriei în pămîntul românesc, după o scurtă ședere și lucrare ca monah și egumen la Minăstirea Snagov, s-a dovedit o comoră de mult preț pentru Biserica noastră, ca episcop al Rîmnicului și apoi mitropolit al Țării Românești în primele decenii ale veacului al XVIII-lea, alături de Sfîntul Voievod martir Constantin Brâncoveanu. Inmulțind talanții dăruirii lui de Dumnezeu, Sfîntul Ierarh Antim Ivireanul s-a făcut învățător al dreptei cinstiri de Dumnezeu, laudă a arhierilor Țării Românești, podoabă a cărturarilor și dulce grăitor al înțelepciunii dumnezeiești în prea frumoasa limbă românească și milostiv cu cei aflați în nevoită.

Neînfricat apărător al dreptei credințe, sfîntul Ierarh Antim s-a arătat mărturie tare și pavăză statornică a Ortodoxiei împotriva necredincioșilor, îndurînd chinuri și primînd moarte martirică.

9. SFÎNTUL IERARH IOSIF MĂRTURISITORUL DIN MARAMUREȘ — prăznuit la 24 aprilie, trăitor la cumpăna veacurilor XVII—XVIII, s-a arătat îndreptător și mărturisitor al dreptei credințe și îndelung răbdător al uneltirilor, pribegiilor și suferințelor din partea celor potrivnici Ortodoxiei.

În viața și amintirea credincioșilor maramureșeni Sfîntul Ierarh Iosif Mărturisitorul a rămas pildă de bunătate, blîndete, veghetor și ocrotitor al turmei încredințate lui spre păstorire, pentru noi toți astăzi cald rugător către Mîntuitorul Iisus Hristos.

10. SFÎNTUL IERARH GHELASIE DE LA RÎMEȚ — prăznuit la 30 iunie, viețuitor în Transilvania către sfîrșitul veacului al XIV-lea, s-a arătat ales povăzuitor al preoților, călugărilor și credincioșilor, iar prin nevoitele sale a luat chip de sfintenție. Amintirea sa este adevărată din inscripția descoperită în vechea Biserică a Minăstirii Rămeț în care stă scris numele său și anul părășirii ca Arhiepiscop. Sfîntenția vieții sale a rămas peste veacuri în evlavia credincioșilor care l-au cinstit și îl cinstesc ca sfînt pe Ghelasia de la Rîmeț.

ACT SINODAL

11. SFÎNTUL IERARH LEONTIE DE LA RĂDĂUȚI — prăznuit la 1 iulie, a trăit în prima jumătate a veacului al XV-lea, petrecîndu-și toată viața întru smerenie și alese nevoite duhovnicești, pentru care a fost înălțat în scaunul de episcop al Rădăuților. Ca arhiepiscop a vegheat cu înțelepciune la păstrarea rînduieilor canonice, slujind și cu smerenie fiind de folos duhovnicesc păstorilor săi. Retras din scaunul de episcop al Rădăuților și primînd schima cea mare a trăit cu adevărat viață de înger în trup pînă la trecerea sa la cele veșnice. Mulți credincioși au venit și s-au închinat sfîntelor sale moaște în Catedrala din Rădăuți pînă în anul 1639 cînd, acestea au fost răpite de năvălitori, cum amintesc cronicile, neștiindu-se nici azi locul unde au fost duse.

12. BINECREDINCIOSUL VOIEVOD ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFINT — prăznuit la 2 iulie, a fost un neînfricat apărător al dreptei credințe și ocrotitor al Moldovei în lunga sa domnie de la 1457 la 1504. Înarmat cu platoșa credinței în Dumnezeu, cu cea a postului și rugăciunii și cu multe fapte ale dragostei creștine, binecredinciosul voievod Ștefan cel Mare și Sfînt s-a îngrijit de soarta Bisericii, ridicînd din temelie numeroase lăcașuri de închinare, a miluit pe cei sărmani și pe ostenii cu care împreună, chemînd mereu în ajutor pe Milostivul Dumnezeu, a fost pavăză credinței creștine și hotarelor țării. Evlavios și rugător voievod, binecredinciosul Ștefan cel Mare și Sfînt adesea și-a alinat suferințele și a găsit cuvînt de zidire sufletească la părintele său duhovnicesc Sfîntul Cuvios Daniil Sihanstru. De la mutarea sa la cele veșnice, amintirea voievodului stă vie în evlavia și cinstirea bunilor români de pretutindeni, precum flacăra candelii nestinse care-i străjuiește mormîntul din ctitoria sa, Minăstirea Putna.

13. SFÎNTII MARTIRI-BRÂNCOVENI, CONSTANTIN VODĂ, CU CEI PATRU FII AI SĂI, CONSTANTIN, ȘTEFAN, RADU, MATEI ȘI SFETNICUL IANACHE — prăznuiți la 16 august, s-au învrednicit a suferi moarte mucenicească pentru dreapta credință și pentru neamul românesc din care au fost odrăsliti. Sfîntul martir Constantin Vodă Brâncoveanu, care cu creștinească înțelepciune a cîrmuit Țara Românească vreme de 25 de ani (1638—1714), a strălucit ca un mare ocrotitor de cultură și artă românească, ridicînd, înnoind și înzestrînd numeroase biserici, minăstiri și alte așezăminte, miluind pe cei săraci și ajutînd cu prisosință celelalte Biserici Ortodoxe surori aflate atunci la grea cumpănă.

Scos din scaunul de domnie, Sfîntul Constantin Vodă Brâncoveanu a suferit chinuri împreună cu fiii și sfetnicul său, la Constantinopol, învrednicindu-se cu toții să-și încununeze fruntea cu coroana sfîntă a muceniei pentru credința ortodoxă pe care a apărut-o și mărturisit-o cu prețul vieții.

II — În anul 1950, odată cu hotărîrea de generalizare a cultului unor sfinți cu moaște în țara noastră, Sfîntul Sinod a canonizat cu cinstire locală doar în unele eparhii și a înscris în rîndul sfinților pe unii ierarhi, cuvioși și dreptcredincioși de neam român, cu viața îmbunătățită și care au mărturisit dreapta credință, unii chiar prin moarte mucenicească.

Sfinții canonizați atunci de Biserica Ortodoxă Română cu cinstire locală, sînt următorii:

— Sfîntul Ierarh Iosif cel Nou de la Partos, prăznuit la 15 septembrie și a cărui cinstire se rînduiește în cuprinsul Mitropoliei Banatului;

— Sfîntii Cuvioși Mărturisitori Visarion, Sotronie și Sfîntul Mucenic Oprea, prăznuiți împreună la 21 octombrie și a căror cinstire se rînduiește în cuprinsul Mitropoliei Ardealului;

— Sfîntul Ierarh Galinic Cernicanul, prăznuit la 11 aprilie și a cărui cinstire se rînduiește în cuprinsul Mitropoliei Munteniei și Dobrogei și a Mitropoliei Olteniei;

— Sfîntii Ierarhi și Mărturisitori Ilie Iorest și Sava, mitropolii Ardealului, prăznuiți la 24 aprilie și a căror cinstire se rînduiește numai în cuprinsul Mitropoliei Ardealului.

În deceniile care au trecut de la canonizarea acestor sfinți cu cinstire locală, s-a constatat, spre slava Sfintei noastre Biserici, că evlavia pentru ei a depășit de mult hotarele eparhiilor în care au fost canonizați, credincioșii români din diferite părți ale țării făcînd pelerinaje și ridicînd rugăciuni de laudă în cinstea acestora, iar celelalte eparhii înscrisu-le treptat numele în calendarele lor.

Pentru toate aceste motive, precum și pentru faptul că acești sfinți sînt rodul spiritualității românești și al evlaviei clerului și credincioșilor Bisericii noastre;

Luînd act de rezultatul cercetărilor Comisiei pentru canonizarea sfinților români și vîzînd că aceștia sînt întemeiate pe rînduieile dumnezeieștilor părinți și că s-a respectat întru totul procedura canonică privind generalizarea cultului sfinților așa cum este dată de Biserică,

Sfîntul Sinod, chemînd în ajutor pe Preabunul Dumnezeu, a hotărât la 20 iunie 1992 ca acești sfinți să fie cinstiți în întreaga Biserică Ortodoxă Română prin generalizarea cultului lor și să fie înscrisi în calendarul tuturor eparhiilor din cuprinsul Patriarhiei Române, în zilele care s-au statornicit, precum și în cărțile de cult cu slujbele care li s-au întocmit.

III — În curgerea de două ori milenară a istoriei poporului și Bisericii noastre dreptmăritoare, numeroși au fost sfinții odrăsliti din pămîntul românesc care au viețuit, propovăduit și au suferit martiriul pentru credința creștină în spațiul carpato-danubiano-pontic și a celor născuți în alte părți ale lumii, dar care au predicat și au fost martirizați în părțile noastre, fiind cinstiți ca sfinți de către alte Biserici, care i-au înscris în sinaxarele, martirologiile, minologiele și calendarele lor.

Este binecunoscut că datorită vitregiilor vremurilor de mult apuse, multe mărturii despre vrednicie și neînfricată așezare a sfinților au trecut neobservate sau au fost distruse. Cu toate acestea, a binevoit Milostivul Dumnezeu ca măcar unii dintre cei ce au viețuit, au propovăduit sau au suferit martiriul pe pămîntul nostru, fie ei români, fie de alte neamuri, să fie amintiți în calendarele altor Biserici.

De aceea, încă din primăvara anului 1989, Comisia pentru canonizarea sfinților români, pe baza studiilor ce au fost întocmite de teologii și cercetătorii români a făcut propuneri pentru înscrierea lor în Calendarul Bisericii Ortodoxe Române, cu cinstire generală.

Ca urmare, la propunerea Comisiei pentru canonizarea sfinților români și după rînduiala canonică a Sfintei noastre Biserici, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărît generalizarea în întreaga noastră Biserică și înscrierea în calendarele tuturor eparhiilor la datele de prăznuire statornicite a Cultului Sfinților de neam român care au viețuit, au propovăduit și au suferit martiriul pentru dreapta credință în spațiul carpato-danubiano-pontic și a sfinților de alte neamuri care au predicat și au fost martirizați în părțile noastre, după cum urmează:

Sfinții Mucenici, CLAUDIU, CASTOR, SEMPRONIAN și NICOSTRAT, prăznuiți la 9 noiembrie;

Sfîntul Cuvios PAISIE de la Neamț, prăznuit la 15 noiembrie;

Sfîntul Mucenic DASIE, prăznuit la 20 noiembrie;

Sfîntul Mucenic HERMES, prăznuit la 31 decembrie;

Sfîntul Cuvios ANTIPA de la Calapodești, prăznuit la 10 ianuarie;

Sfîntii Mucenici ERMIL și STRATONIC, prăznuiți la 13 ianuarie;

Sfîntul BRETANION, episcop de Tomis, prăznuit la 25 ianuarie;

Sfîntul Cuvios IOAN CASIAN, prăznuit în anii bisecți la 29 februarie, iar în anii nebisecți slujba i se săvîrșește la pavecernița din 28 februarie;

Sfîntul Mucenic MONTANUS preotul și soția sa MAXIMA, prăznuiți la 26 martie;

Sfîntul IRINEU, episcop de SIRMUM, prăznuit la 6 aprilie;

Sfîntul Mucenic SAVA de la Buzău, prăznuirea se va face la 12 aprilie;

Sfîntul TEOTIM, episcop de Tomis, prăznuit la 20 aprilie;

Sfîntii Mucenici PASICRAT și VALENTIN, prăznuiți la 24 aprilie;

se va face la 24 iunie;

Sfîntii Mucenici EPICET și ASTION, prăznuiți la 8 iulie;

Sfîntul Mucenic EMILIAN de la Durostorum, prăznuit la 18 iulie;

Sfîntul NIFON, patriarhul Constantinopolului, prăznuit la 11 august;

Sfîntii Mucenici DONAT diaconul, ROMUL preotul, SILVAN diaconul și VENUST, prăznuiți la 21 august.

Sfîntul Mucenic LUP, prăznuit la 23 august.

În grai de minei, deci să ridicăm acum cîntări de laudă către acești sfinți zîcînd: «Sfinților Mucenici, care bine v-ați nevoit și v-ați încununat, rugați pe Milostivul Dumnezeu, să se miluiască sufletele noastre».

IV — Multe Biserici dreptmăritoare în decursul veacurilor au așezat în ceata sfinților și cinstesc după cuviință pe unii dintre fiii lor, care au bineplăcut înainte lui Dumnezeu prin viețuirea în Hristos și prin mărturia dată despre aceasta, rînduind în același timp o zi de prăznuire pentru toți sfinții știuți și neștiuți, pe care numai Dumnezeu i-a înscris în Cartea aleșilor săi.

Sosit-a deci vremea ca și Biserica Ortodoxă Română să-și cinstescă după vrednicie pe toți fiii ei, sfinți plămădiți de evlavia neamului românesc din care au răsărit martiri, mărturisitori, apărători ai dreptei credințe și mari trăitori din rîndurile credincioșilor, cuviosilor, preoților și ierarhilor care, dintotdeauna au strălucit în cununa Bisericii strămoșești iar, în cer sînt împodobiți cu slavă.

De aceea, luînd aminte la credința și dragostea, evlavia și mila, cinstea și dreptatea și la dăruirea și jertfelnicia neamului românesc, care a odrăslit mulțime de sfinți pe care numai Bunul Dumnezeu îi știe și îi cunoaște cîți sînt;

Văzînd trebuința rînduirii unei zile de pomenire a sfinților români așa cum a fost propusă de Comisia sinodală pentru canonizarea sfinților români;

Sfîntul Sinod a hotărît la 20 iunie 1992 ca de acum și pînă la sfîrșitul veacurilor, în întreaga Biserică Ortodoxă Română, să se numere cu sfinții și să se cinstescă după pravilă cu slujbă specială și cu acatist toți sfinții din neamul nostru, știuți și neștiuți, pentru a căror cinstire se instituie «DUMINICA SFÎNTILOR ROMÂNI» care va fi așezată în Calendarul Bisericii noastre în fiecare an în a doua Duminică după Pogorîrea Duhului Sfînt, arătîndu-se prin aceasta lucrarea Sfîntului Duh în Biserica noastră de-a lungul veacurilor.

În această Duminică vor fi amintiți și cu evlavie cinstiți:

— Sfinții ierarhi, preoți și diaconi slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române care s-au săvîrșit mucenicești și au mărturisit și au apărut cu jertfelnicie credința ortodoxă, neamul și țara noastră;

— Sfinții cuvioși și cuvioase care s-au săvîrșit trăind deplin viața călugărească și care, prin pilda vieții lor și prin rugăciune, au hrănit duhovnicesc pe toți dreptcredincioșii;

— Sfinții martiri din orice treaptă harică sau stare obștească și toți aceia care prin pătimirile și singele lor martiric au primit cununa sfintenției;

— Sfinții români uciși de ostile păgînilor sau ale altor asupritori de-a lungul veacurilor, precum și cei care au căzut în luptă cu aceștia sau în amară robie pentru credință, Biserică și neam;

— Sfinții care s-au săvîrșit luptînd cu arma cuvîntului pentru apărarea credinței, a Bisericii Ortodoxe și a binecredincioșilor ei. Și toți ceilalți sfinți creștini ortodocși români din toate timpurile și de pretutindeni, știuți și neștiuți, care au sporit în dragostea pentru Hristos, a faptei bune, a rugăciunii și a virtuții creștine, pe care Dumnezeu i-a scris în Cartea Vieții.

Către toți aceștia să înălțăm rugăciuni fierbinți, cu inimă curată și împreună cu ei să preamărim pe Dumnezeu zîcînd: «Bucurați-vă, toate cetele sfinților români împreună cu toți sfinții, podoaba de mult preț a Bisericii lui Hristos, cea a dreptmăritoare!».

Vestindu-vă toate cele de mai sus, cu conștiința datoriei împlinite față de înaintașii noștri, demni de cinstire pentru sfîntenția vieții lor, să ne îndreptăm rugăciunile către Atotputernicul Dumnezeu, drept mulțumire pentru toate cîte ne-a învrednicit a săvîrși pentru slava Bisericii și a dreptcredinciosului popor român.

Și pentru ca legătura și comuniunea noastră de rugăciune cu sfinții pe care i-am pomenit și cu toți cei aleși și știuți în totalitatea lor numai de Prea Bunul Dumnezeu, să dăinuie de-a pururea, avem îndatorirea să păstrăm și să mărturisim aceeași dreaptă credință pe care au mărturisit-o ei, să avem aceeași dragoste lucrătoare în faptele bune de fiecare zi, și să proșăim pe calea unității, în duhul canonicității Ortodoxiei noastre.

Să ținem mereu aprinsă candela credinței strămoșești și a spiritualității românești, pentru a ne lumina calea spre mîntuire, nouă și urmașilor noștri.

În duhul sobornicității ortodoxe, ne-am adunat în această sfîntă zi, la Biserica Sfîntul Spiridon-Nou din București, binecredincioși creștini ortodocși, preoți și ierarhi din toate ținuturile românești, frațuși și dregători ai obștei românești și iubii confrăți în Domnul nostru Iisus Hristos, pentru ca prin rugăciunile pe care le-am înălțat, să dăm mărturie lumii, și tuturor celorlalți Biserici Ortodoxe Surori, despre hotărîrea noastră de a cinsti după cuviință pe acești Sfinți Români aleși ai lui Dumnezeu.

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărțășirea Sfîntului Duh să fie cu noi toți!

Datu-s-a acest Act Sinodal al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române, în anul mîntuirii una mie nouă sute nouăzeci și doi, luna iunie, ziua douăzeci și una.

† TEOCTIST

PREȘEDINTELE SFÎNTULUI SINOD
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† DANIEL Mitropolitul Moldovei și Bucovinei	† ANTONIE Mitropolitul Ardealului
† NESTOR Mitropolitul Olteniei	† NICOLAE Mitropolitul Banatului
† LUCIAN Arhiepiscopul Tomisului	† VASILE Arhiepiscopul Tîrgoviștei
† PIMEN Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților	† ANTIM Arhiepiscopul Dunării de Jos
† TEOFIL Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului	† GHERASIM Episcopul Rîmnicului
† EFTIMIE Episcopul Romanului și Hușilor	† EPIFANIE Episcopul Buzăului
† ANDREI Episcopul Alba Iuliei	† CALINIC Episcopul Argeșului
† TIMOTEI Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmgulului	† VASILE Episcopul Oradiei
† JUSTINIAN Episcopul Maramureșului și Sătmarelui	† NIFON PLOIEȘTEANUL Episcop-vicar al Patriarhal
† TEOFAN SINAITUL Episcop-vicar Patriarhal	† ROMAN IALOMITEANUL Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor
† CALINIC BOTOȘĂNEANUL Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Țasilor	† SERAFIM FĂGĂRAȘANUL Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibîului
† DAMASCHIN SEVERINEANUL Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei	† IRINEU BISTRÎTEANUL Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului
† IRINEU SLĂTINEANUL Arhiepiscop-vicar al Arhiepiscopiei Rîmnicului	† IOACHIM VASLUIANUL Arhiepiscop-vicar al Arhiepiscopiei Romanului și Hușilor
† GHERASIM VRINCEANUL Arhiepiscop-vicar al Arhiepiscopiei Buzăului	† CASIAN GĂLAȚEANUL Arhiepiscop-vicar al Arhiepiscopiei Dunărea de Jos
† EMILIAN ARADEANUL Arhiepiscop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului	† IOAN CRIȘANUL Arhiepiscop-vicar al Arhiepiscopiei Oradiei

I. Pregătirea apercipivă

Pe lângă rugăciunile particulare pe care le rostește credinciosul, ori de câte ori simte nevoia, fără a-și fixa un anume timp, există și „neincetată” rugăciunea a Bisericii, a obștei credincioșilor. Aceasta însă trebuie anume rînduită în timp, precum anume rînduit este ea să se desfășoare în sfîntul locaș de închinăciune.

II. Anunțarea rugăciunii

Grupul de rugăciuni astfel rînduite de Biserică pentru obștea credincioșilor, ca în toată vremea să poată lauda pe Domnul, sint cele șapte laude la care ne vom referi în cele ce urmează.

III. Tratatul

Cele șapte laude, cuprinzînd „toată vremea”, sint repartizate în tot timpul zilei și al nopții, în așa fel încît rugăciunea obștei credincioșilor să se îndrepte spre Dumnezeu (Palmul 54, 19).

Avînd originea în cultul iudaic, ziua liturgică începe de seară, constituind intervalul de timp dintre două seri. Astfel, vom enumera cele șapte laude bisericești începînd cu slujba de seară numită „vecernie”, apoi pavecernița, miezonoptica, după care urmează slujbele numite „ale Ceasurilor” din zi.

1. Vecernia (de la cuvîntul „veceru”=seară) reprezintă slujba de seară. În cadrul ei aducem mulțumire lui Dumnezeu că ne-a ajutat să străbatem durata zilei și-l rugăm să ne ajute pe mai departe să trecem seara și noaptea în pace: „Invrednicește-ne Doamne, în seara aceasta fără de păcat să ne păzim noi...”; „Seara toată desăvîrșită, sfîntă, în pace și fără de păcat, la Domnul să cerem...”

Și fiindcă slujbele bisericești fac totdeauna pomnire de istoria mîntuirii noastre, desfășurîndu-se seara, vecernia ne amintește de epoca îndepărtată a Vechiului Testament. Psalmul 103 pe care îl citește strana ne atrage atenția asupra creației lumii și ne arată puterea și înțelepciunea Creatorului, ca și frumusețea creației. Ne indică apoi și crearea omului în Rai, precum și alungarea lui. Preotul care, după ce dă binecuvîntarea, părăsește altarul și se rugă în fața ușilor împărătești, de unde rostește și ectenia, evidențiază tocmai această imagine. Reprezentînd omul căzut în păcat, preotul înalță Părintelui ceresc rugăciuni, și lui i se adresează toți credincioșii, cere rînduire și iertare: „Doamne, strigă-ți am, cătine, auzi-mă; ia aminte glasul rugăciunii mele cînd strig către Tine...” iar tîmnia în timpul cădrii oferă, pe de altă parte, imaginea rugăciunii care se ridică spre cer: „Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tîmnia în cer: Ta...” Această rugăciune nu este însă lipsită de nădejde și de încredere în venirea unui Mîntuitor. Intrarea preotului pe ușile împărătești în altar, în timp ce credincioșii cîntă sau citește imnul „Lumină lină” arată tocmai bucuria a acestei nădejdi, sau așteptării. La slujba vecerniei însă lumina lui Hristos nu se vede în toată strălucirea ei. Este asemănătoare cu cea a luceafărului de seară în timpul nopții... Hristos nu este prezent, ci așteptat, dorit, nădăjduit, de aceea și lumina lui este palidă. Dar nădejdea în Hristos primește tot mai multă putere prin cuvintele dreptului Simeon, care îl întîmpină pe Pruncul Iisus la templu. Rugăciunea dreptului Simeon, care ne aduce în același timp luare aminte și de sfîrșirea vieții noastre, la necesitatea pregătirii noastre duhovnicești pentru a întîmpina după cuviință lumina nevastăjată a lui Hristos.

Cateheză despre laudele bisericești

tos. Troparele care încheie vecernia oglindesc virtuțile sfinților ca rod al luminii Mîntuitorului.

Referitor la opera de mîntuire a Domnului, vecernia ne amintește de patimile Lui care au început de seară.

2. Pavecernița, sau „După-cinare” este slujba care urmează vecerniei. Se săvîrșește mai mult în mănăstiri, la începutul nopții. În bisericile parohiale se săvîrșește imediat după vecernie. După cum arată și numirea, rolul acestei slujbe este de a ne ruga lui Dumnezeu după cină și înainte de culcare. Ea are trei părți: în prima parte se mulțumește lui Dumnezeu pentru ajutorul pe care ni l-a dat în ziua în care s-a scurs. Partea a doua are un caracter de căință și regret pentru păcatele săvîrșite, cerîndu-se iertare lui Dumnezeu. Iar partea a treia exprimă rugăciunea de cerere pentru a trece în pace somnul nopții prin ferirea de ispite și alte rele.

Referitor la activitatea mîntuitoare a Domnului, pavecernița mai amintește de coborîrea Sa cu sufletul la iad pentru a dezlega pe cei săndiți de păcat.

3. Miezonoaptea. După cum arată și numele, este slujba care se oficiază după miezul nopții. Se săvîrșește la mănăstiri. Mîntuitorul obișnuia și El să se retragă în liniștea nopții și să se roage. Și petrecea chiar „toată vremea sa în rugăciune către Dumnezeu” (Luca 6, 12). I-a îndemnat și pe Sfinții Apostoli ca „toată vremea să se roage” (Luca 21, 36) și „să nu lenevească a se ruga” (Luca 18, 1). S-a rugat împreună cu ei într-un anume loc, atît ziua, cit și noaptea (Ioan 18, 2).

Miezonoaptea ne amintește de parusia (a doua venire) a Domnului și de rugăciunea Mîntuitorului din grădina Ghetsimani, prinderea și judecarea Lui de către arhiereu Ana.

4. Utrenia. După cum arată numele („utro”=dimineața), utrzenia este slujba de dimineață. Prin rugăciunile pe care le rostim aducem mulțumire lui Dumnezeu că ne-a ajutat să trecem noaptea și cerem ajutor pentru ziua care se deschide acum. Ea este cea mai lungă dintre toate laudele bisericești. Aici întîlnim cele mai variate forme de creație ale cîntării bisericești. Privind istoria mîntuirii, mai mult decît vecernia, utrzenia ne amintește de ivirea Noului Testament. De fapt însăși apariția luminii și a razei de soare ne oferă imaginea luminii lui Hristos, care își arată puterea și strălucirea din ce în ce mai mult. La început utrzenia se oficia în casa în care a fost creată, fiind legată de miezonoaptea. Oglindind această treptată apariție a luminii lui Hristos, utrzenia începe cu psalmii de pocăință, care amintesc de sentimentul de tristețe și de căință în care se află omul cufundat în noaptea păcatului înainte de venirea Mîntuitorului. În suflet apare însă mîngăierea din partea lui Dumnezeu și nădejdea spre dobîndirea mîntuirii. Credincioșii cîntă: „Dumnezeu este Domnul și s-a arătat nouă; bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului”. Nădejdea crește însă tot mai mult primind pecetea bucuriei, care se exercită printr-un imn de preamărire adus mult-milostivirii lui Dumnezeu, „că în veac e mila Lui, Aliluia!” Acesta este cunoscut sub numele de „Polieleu”.

Iar ca împlinire a nădejzii și bucuriei se citește Evanghelia, care reprezintă însăși lumina cuvîntului pe care l-a rostit Mîntuitorul. Evanghelia se pune apoi în biserică spre a fi văzută de credincioși: „Cu-

vîntul era lumina care luminează pe tot omul care vine în lume” (Ioan 1, 9). Arătarea Evangheliilor în seamă arătarea luminii învierii lui Hristos, de aceea strana și credincioșii cîntă sau citeșc: „Învierea lui Hristos văzînd, să ne închinăm sîntului Domnului Iisus, Zina lui fără de păcat...” Cîntările care urmează acum, cunoscute sub numele de „Canon” („Catavasia”) aduc starea de liniște și împăcare a sufletului.

Pe măsură ce apare lumina zilei, tot mai vie se arată și lumina lui Hristos prin sfinții Săi și prin Sfînta Sa Maică. De aici și imnul de preamărire înălțat Sfîntei Fecioare, care la invocarea preotului: „Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica luminii întru cîntări cîntînd-o și o mărim”.

Lauda lui Dumnezeu crește și mai mult odată cu creșterea luminii zilei. Se cîntă acum „Laudele”, iar pe măsură ce înaintează ziua și apar primele raze ale soarelui bucuria mîntuirii crește și ea tot mai mult. Se manifestă sub forma unui entuziasm, cîntîndu-se Doxologia, în care se arată strălucirea luminii lui Hristos: „Întru lumina Ta vom vedea lumină”. Troparele care urmează după Doxologie se referă la învierea Domnului, care a biruit întunericul păcatului și al morții. Referitor la opera mîntuitoare a Domnului, slujba utrzeniei ne amintește de nașterea și învierea Sa. Cu privire la Patimile Sale, face să ne amintim de ducerea lui Iisus de la Ana la Caiafa, ca și batjocurile care au urmat.

Ceasurile alcătuiesc laudele de zi. Spre deosebire de utrzenia și vecernie, care se numesc „Laude mari”, ceasurile se numesc „Laude mici”, și corespund cite un sfert din timpul zilei liturgice, după cum urmează: Ceasul I este legat de utrzenia, iar ceasurile II, VI și IX formează trei laude separate. Ceasurile se oficiază zilnic numai la mănăstiri. La bisericile de enorie se oficiază în perioada postului mare. În această perioadă toate ceasurile se citeșc înainte de masă, fiindcă după ele se oficiază Liturgia Darurilor înainte sfințite, care după cum se știe, se săvîrșește împreună cu vecernia.

Privînd rînduirea slujbei ceasurilor, remarcăm în general că ea are trei părți. Prima parte cuprînde lecturi din psalmi. Cite trei psalmi la fiecare ceas închipuie perioada Vechiului Testament, cînd a fost proorocit mîntuirea. Partea a doua a ceasurilor, formată din tropare, care laudă virtuțile sfinților. Partea a treia o constituie rugăciunea de încheiere. Pe lângă ceasurile obișnuite, mai există și așa-zisele „Ceasuri împărătești”, sau „Ceasuri Mari”, oficiate doar de trei ori pe an, în ajunul Nașterii și Botezului Domnului și în Vinerea Sfințitelor Patimi. Slujba acestor ceasuri este mai dezoltată și are un caracter mai solemn. În cadrul ei se citește Apostolul și Evanghelia.

Referitor la opera de răscumpărare a Mîntuitorului, ceasul III ne amintește de condamnarea Domnului de către Pontiu Pilat. La fel ne aduce aminte și de pogorîrea Sfîntului Duh. Ceasul VI ne face să luăm aminte la răstîgnirea Domnului, iar Ceasul IX, la cutremurul ce se făcuse pe tot pămîntul odată cu moartea Mîntuitorului pe cruce.

IV. Recapitularea-Aprecieră

Împlinind porunca Mîntuitorului de a ne „ruga toată vremea”, Biserica a instituit cele șapte laude desfășurate atît în timpul zilei, cît și al nopții. Intrucît ziua liturgică începe cu seara zilei, prima laudă

va fi vecernia, iar ultima Ceasul IX. Astfel ziua liturgică se împarte în trei grupe, fiecare grupă avînd trei slujbe. Grupa de seară este alcătuită din Ceasul al IX-lea, vecernia și pavecernița. Grupa de noapte și dimineață este alcătuită din Miezonoaptea, Utrzenia și Ceasul I. Iar rugăciunile din cursul zilei alcătuiesc grupa a treia. Acestea sint: Ceasul al III-lea și al VI-lea. Laudele încadrate în timp au deosebită semnificație în viața duhovnicească a credincioșilor, care se desfășoară și ea în timp. Astfel, vecernia este rugăciunea de mulțumire adusă lui Dumnezeu, care ne-a învrednicit să-mi adăugăm omul și zi la viața pe care ne-a dăruit-o, și în felul acesta să ne apropiem de cununa zilei celei venice. Pavecernița săvîrșită odată cu pogorîrea nopții, ne atrage luare aminte la moarte și ne apropie mai mult de Dumnezeu, care nu ne va lăsa pradă ispitei și păcatului aducător de moarte. Miezonoaptea ne amintește de cea de a doua venire a Domnului, iar Utrzenia este o înălțare a sufletului spre Dumnezeu cu mulțumire că ne-a ajutat să trecem în pace noaptea, rugîndu-l în același timp să ne ajute să trăim și ziua pe care o începem, împlinînd poruncile Lui. Ceasurile, care revin din trei în trei ore, ne îndică mintea spre Sfînta Treime, căreia ne asemănam în rugăciune, îi aducem zi și noapte neînteruptă preamărire.

V. Asocierea

Pe lângă cele șapte laude fixate într-un anume timp și cu obligație pentru obștea credincioșilor, mai sint și rugăciuni, sau slujbe cu caracter periodic, neavînd obligativitate generală. Din acestea fac parte: Acatistele, Paraclisele, ca și rugăciunile particulare ale dimineții, ca și cele de la masă sau de la culcare etc. Apoi, tot slujbe cu caracter ocazional, nelegat de anumite date și nerepetate zilnic sint și Sfintele Taine prin care primim harul divin mîntuitor, precum și ierurgiile, care aduc binecuvîntarea divină spre sfințirea diferitelor lucruri sau persoane. Sfînta Liturghie unește efectul tuturor slujbelor bisericești. Ea este în primul rînd lauda și mulțumirea supremă adusă de biserică lui Dumnezeu. Dar în același timp este cea mai supremă Taină și Jertfă prin care ni se transmite nu numai harul mîntuitor, ci Dumnezeu însuși, ca izvor al harului.

VI. Generalizarea

Din cele pînă aici tratate vedem că cele șapte laude alcătuiesc un grup special de închinăciune fixate într-un anumit timp de Biserică prin care obștea credincioșilor neîncetat își poate îndrepta rugăciunile de laudă, de mulțumire și de cerere către Părintele ceresc.

VII. Aplicarea

1. Credincioșii avînd datoria să participe la toate slujbele oficiate în sfîntul locaș de închinăciune, vor fi prezenți și la Laudele bisericești, în special la vecernie și utrzenia, ca și la ceasurile oficiate mai ales în perioada postului Paștelui.

2. Participarea lor va trebui să fie activă, ei avînd datoria să cunoască rînduirea acestor slujbe, semnificația lor și a rugăciunilor pe care se cuvîne să le rostim împreună cu strana. Cu acest prilej credincioșii vor repeta: Psalmul 50; „Invrednicește-ne Doamne...”; „Lumină lină”; „Tatăl nostru”; „Prea Sfînta Treime”, precum și diferite cîntări din cadrul vecerniei și al utrzeniei.

Preot prof. Sorin Cosma

COLȚUL TINERETULUI:

Formați-vă voița și caracterul moral

Dragă tinere, Pilat a zis către popor: „Iată Omul” (In. 19, 5). Caracterul este zestrea morală cea mai prețioasă a omului, mai mult decît talentul și geniul, decît știința și cultura, pentru că el este fundamentul demnității personale, este onoarea sa. Experiența ne arată că omul de caracter este mai mult decît toți; el este căutat, apreciat, stimat și iubit, în timp ce omul fără caracter este disprețuit, ocultat, respins și urît de toți. El nici nu contează ca om, ci ca un lucru fără valoare și aceasta este o rușine și o mare degradare.

Caracterul, zice Lacordaire, este energia ascunsă și statornică a voiței, care dinamizează și inspiră gîndurile, determină atitudinile și comportamentul moral și social. Cu alte cuvinte, omul de caracter este credincios în planurile și convingerile sale, este hotărît în scopul propus și ferm în mijloacele pe care le alege. Este nestrămutat în cuvînt și fapt, și poate să înfrunte toate riscurile cu cel mai mare curaj.

Formarea caracterului ține esențial de formarea voiței morale, adică de armonizarea acesteia cu idealul moral din care rezultă însăși virtutea. Poetul și filozoful german Novalis (+1802) a spus pe bună dreptate că un „caracter este o voiță desăvîrșită formată”.

De aici rezultă că, puterea caracterului este direct proporțională cu tăria voiței morale perfect educată, îndreptată către disciplina vieții interioare, către autoeducație. Sint oameni care au voița tare pentru cuceriri exterioare, dar sint slabi cînd este vorba de a se deputeri pe ei înșiși, de a se autoforma, de a se săpîni pe de-a se deprinde anume virtuți. Acesta este cazul lui Alexandru Macedon, care a supus Asia și a ajuns pînă la porțile Extremului Orient, dar n-a putut să se înfrîngă pe sine, n-a fost în stare să-și păstreze castitatea vieții de la vârsta de 25 de ani pe care a elogiat-o, dar a căzut pradă desfrîului, murînd la numai 33 de ani.

Oameni de felul acestui împărat au voiță slabă și unilaterală, le lipsește energia spirituală și curajul moral de autosupravegere și auto-disciplinare; din această cauză nu-și pot coordona și nici îndrepta manifestările către o țintă mai înaltă, către un ideal moral superior. Ori, fără o voiță puternică, în stare să organizeze armonios viața interioară, să controleze mișcările inimii și să le îndrepte către imperativele vieții morale, toate cuceririle exterioare ale vieții omenești sint de mică valoare. Cuceririle exterioare au preț numai dacă le guvernază o voiță morală care se îndreaptă și realizează binele în chip statornic. Astfel accentul cade pe formarea voiței morale, singura în stare să scoată viața individuală din sfera impulsurilor inferioare, din robia patimilor și a instinctelor denaturate. Numai voița morală, călăuzită de lumina unei conștiințe treze, poate curăți ungherele întunecoase ale gîndurilor viclene, unde se cuibăresc germeii tuturor păcatelor și răutăților, alimentați de lenea sufletului, de apatie, și de lipsa de voiță sau de o voiță deformată.

Baza caracterului moral este, deci, voița morală, iar formarea ei este de importanță capitală pentru viața noastră personală, dar în egală măsură și pentru profesiunea însăși, în cazul nostru, pentru Sf. Preoție. Pentru că este clar, de o voiță bine educată depinde caracterul moral și numai cel ce are bine format acest caracter, este vrednic să conducă pe alții. Cu alte cuvinte, cel ce știe ce vrea și îl face pe cine capabil să biruască toate piedicile și să facă toate jertfele pentru triumful virtuții, merită să fie păstor de suflete, poate să se dea pe sine exemplu de urmat pentru alții. Verba volant, exempla trahunt. Exemplele sint caracterele care trag după sine masa credincioșilor.

Noi vom ca, fiecare din voi să devină un caracter ferm, bun slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor. Dorim să vă formăm după pilda Mîntuitorului Hristos, prin excelență omul cel mai de caracter, cu o voiță religioasă-morală desăvîrșită, peste toate suferințele și jertfele, căruia dusmanii nu i-au aflat nici o vină, iar Pilat L-a arătat lumii și istoriei ca demn de urmat în etern, rostînd: „Iată Omul!”. Omul cum a ieșit din mina Creatorului, Omul perfect pe care-L căuta filozoful cînic Diogen, cu trei sute de ani înainte de vremea Sa.

(Continuare în pag. a 6-a)

Prof. prof. Simion Radu

(urmăre din pag. 1-a)

stare de jertfă” (Mt. Daniel), cel care „era o adevărată umbră a divinității iradiînd substanța sa solară” (Z. D. Busuleaga), cel despre care însuși „Hyperionul românesc” M. Eminescu se găsea pe frontul creației sale în „imposibilitatea de a cristaliza o astfel de temă” (Persecusius), voievodul cel mare și sfînt de care moldovenii la 2 iulie 1504 „s-au scăpat de mult bine și de multă adevărură”, prin canonizare nu devine nici mai mare nici mai vrednic de recunoștință, canonizare rotunjeste doar o dualitate — geniul și sfințenia. În Ștefan, geniu, culme laică, se intersectează în cel mai luminos punct cu sîntul, culme a spiritului. Victoriile pe cîmpurile de luptă vădese pe strategul diplomat, pe viteazul mare, „atlet al lui Hristos” (Papa Sixt); Tetraevangelul de la Humor, oasele oștenilor martiri zidite la temelie bisericeșilor, mănăstirile multe, schiturile și paraclisele, danile, milosteniile și milostiviții știuți ori anonimi, Tripticul biruitor, spovedințele din sihăstrie, încruntarea pentru dreptate și adevăr și „iubire de moșie”, la un loc, vădese sfințenia omului „din mila lui Dumnezeu” ales. Și între acestea, ori peste acestea, pietatea, prețuirea trecutului, a strămoșilor; pietrele prăvălite de către Voievod peste umbra strămoșilor din biserică lui Bogdan Descălecătorul dau glas din veac (M. Păcurariu). „Cînd sufletul a fost eliberat de mucenicia acestei vieți” (M. Sadoveanu) și domnia lui devenea „cea mai frumoasă epopee din istoria neamului” (M. Neagoe), Neculce putea să plîngă iluminat peste pana măiastră recîntînd în murmur heruv: „cîte războaie au bătut, atîtea mănăstiri și biserici au făcut...”

După rînduirea bisericească, zicem acum, multe sint cele care întrec condițiile pentru o canonizare cînd poposim pe-o atît de ilustră biografie ca a lui Ștefan, însumînd 47 de ani, 2 luni și 3 săptămîni de sîntă „băcie” sub steaua Moldovei! Putna „frumoasă tot cu aur poleită, zugrăveală mai mult aur decît zugrăveală” și pe din lăuntru și pe din afară” (prima mănăstire iulie 1466 — 3 sept. 1470, trimisă de Mt. Teoctist, ep. Tarasie și 62 preoți și diaconi cu fast răsănător) avea să devină în timp „altarul nostru național” (Eminescu). Acest altar avea să primească genunchii și inima tuturor generațiilor în vreme de res-

Ștefan — voievodul Moldovei

triste. Invocația eminesciană „Ștefană Măria Tu / Tu la Putna nu mai sta / (...) / Clopotele să le tragă / Ziua-ntrăeag, noaptea-ntrăeag / Doar s-a-nădura Dumnezeu / Ca să mîntuie neamul tău”, cu încredințarea izbăvitoare — „Toți dușmanii ori să piară / Din hotărî în hotărî”, cum pe drept se cuvîne tuturor celor care „au îndrăgit străinii”, e actuală astăzi, preț limba oricărui român, are rezonanțe profetice, incredibile. „În trecut ni s-a impus o istorie, în viitor să ne-o facem noi”, îndeamnă cel care neliniștit se întreabă înaintea portretului Sfîntului Voievod „aprinde-se vor candelile pe mormînt? Lumina-se-va chipul...” „Să facem ca o cugetare, una singură, să trecă prin toate vîrțile”, rostea Domnul Limbii Române știind vremurile ce aveau să vină. Și tot el, M. Eminescu, ca nimeni altul despre Ștefan zice „puternic și înfricosos în război, el era piș și blînd în pace; căci cite războie, atîtea azale rugăciunii și ale inimii înfrînte, atîtea mănăstiri” și „lăcașul dumnezeiesc mănăstirea Putnei este fondată de erou și acolo zac oasele sale sfinte, apoi pentru că o sărbătoare a creștinului e prin exelență o sărbătoare românească, căci trecutul nostru nu e decît înfricosatul coif de aramă al credinței, al civilizației”. Și ca o semnătură de-acum un veac pe tomosul canonizării: „Crist a-nvîns cu litera de aur a adevărului și a iubirii. Ștefan cu spada cea de flăcări a dreptății”. „Unde era nevoie, însuși se vîra, ca văzîndu-l ai săi să nu se îndepărteze... și „unde îl biruiau alții, pe pierdea nădejdea” — ce spune aici cronica de lăcașul de aramă al credinței e în vecinătatea preceptelor pauline, toate confirmă cultura monastică a Voievodului, sfințenia despre care Neamul a știut chiar din timpul vieții marelui gospodar al timpurilor mușatene. „Întrînsă găsește poporul românesc cea mai deplină și mai curată icoană a sufletului său” scria Iorga. „Cine înțelege acest portret” spune istoricul, „merge pe drumul strămoșului cuvenite”, pe calea acelor „bătăii cu trup de cremene” (Gr. Ilișe), care mari sint pentru noi pentru că smerindu-se pre sine s-au prezentat pururi între lut și stele „din mila lui Dumnezeu...”

La Putna, 2 iulie 1992. Lume din toate zările. Sărbătoare mare, sobor cu iz de Bizanț falnic: pa-

triarul României, înalte personalități ale Bisericii Ortodoxe din Iași și Tomiș, Cernăuți, Basarabia și Buzău, Suceava, Rimnic, Argeș, Maramureș, Rădăuți, Bălți, Arad și Sibiu... Trenuri cu jerbe vii, fiori și vîrșnici, fepși și prunci, tineri și steaguri. I. P. S. Daniel, mitropolitul Moldovei, pune în „pagina” zilei, cu har, rostul sfințeniei pornind inspirat de la un verset din Ps. 67, 36, evocînd amplu chipul neștutului Părinte al Moldovei și al creștinătății. P. F. Teoctist, Patriarhul României rostește un lung discurs, cu subtilitate și înțelepciune concentrînd multiple aspecte ale existenței și ale vieții creștine-sociale de azi; s-au cîntat tomosurile de canonizare; I. P. S. Pimen a prezentat lumii de jos și cerului de deasupra sabia Voievodului (pentru cîteva zile străfulgerînd în țară, adusă cu bunavoiță din Constantinopol, mai mult decît simbolic pecetluind evenimentul...). O delegație a comitetului grec face oscar public un dar: o icoană cu o firmă din Sf. Cruce... În clătînire de prapori și icoane, la umbra unei cruci simple, masive, de lemn carpatic, înșind din mulțime — puzderie de închinători, străbătuți de aceeași emoție cuvioasă, din toate provinciile.

Au venit spre Putna care, roți de tot felul, trenuri, tălpi goale, inimi cu frică de Dumnezeu și cu iubire nelubră de schimonosie vreme. Ceva, peste atîta frumusețe fost-a urit: de jos ori mai cu seamă de sus privite, printre cămăși de borangic curat, printre plăieși și arcași cumînți, șurule albăstre, peștrite, „florile”, „nu mă uită” ale gîrzilor cu bastoane de cauciuc și arme scapoane, ochii văzîndu-l pe Vodă venind din văzduhul despăcat de „fulgere rodnice” (Blaga), împreună cu toată suflarea poporenilor ar fi fost întocmai ce trebuie pentru un asemenea act de peccatului de duhul credinței și de iubire fără de prihană care „nu cade niciodată”.

În capătul acestor rînduri, într-un post scriptum — post fes-

tum, inscriu un dialog scurt cu I. P. S. Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților: I. P. S.-voastră, fiind, cert, una din axele cele mai dinamice în evenimentul de la Putna, cum considerați sărbătoarea în sine? R. Un popas la Putna, înseamnă o înălțare a sufletului nostru românesc și creștinesc. Dacă acest popas are loc în ziua de 2 iulie, are o încălătoră sufletească și mai mare. 2 iulie al acestui an a atins culmea trăirii noastre românești și creștinești, cu neputință de exprimat în cuvinte. Este o mărturisire într-un cadru festiv a ceea ce poporul a simțit despre Ștefan cel Mare. Este omagiul pe care-l aducem marelui voievod ori de cîte ori îl rostim numele I. Policrimon politic, prezenta masivă a reprezentanților partidelor politice a fost un act de mărturisire din partea lor că nu mai la Putna putem trăi conștiința unității de neam și credință și numai aici se învață mai bine decît în alt loc iubirea de țară și de Dumnezeu, iubirea de țară și de Dumnezeu, pentru a putea prețui valorile de patrimoniu național create și păstrate de Biserică? R. La Putna, cum am mai afirmat, nu se face politică, ci, cu piosenie, oricine am fi, facem pelerinaj. I. Ștefan cel Mare și Sînt ar fi meritat o sărbătoare națională. Credeți că a avut această dimensiune? R. Sărbătoarea a avut o dimensiune națională prin prezenta la Putna a fiilor neamului din toate provinciile istorice românești. Apoi prezența conducerii Bisericii și Statului și transmiterea într-un spațiu foarte larg a slujbei pe singurul post național de televiziune, găsim că ne îndreptățește să afirmăm că a fost o sărbătoare națională. Am vrea să amintim că aducerea sabiei lui Ștefan cel Mare la acest moment al canonizării înseamnă un act de recunoștință și de cinstire a personalității Domnului din partea celor care a purtat cele mai multe războaie. Deși s-a încercat în mai multe rînduri aducerea ei, atribuim reușita acestui act puterii lui Dumnezeu, rugăciunilor din partea cel Mare și înțelegerii din partea celor care au contribuit la acest act, cărora și pe această cale le mulțumim...

Adaug: „s-au prefăcut hotarele; au trecut rîndurile de oameni...” („Puterea lor străjuiește dincolo de cea ce numesc oamenii de rînd, moarte” (Sadoveanu) și cuget, mic, neînsemnat, sub aura Voievodului sînt, printre file și cernealuri pe cîteva cuvinte din Părvan: „E viața noastră vorbă ori tăcere”?)...

Basarabia și Biserica ei

(urmare din pag. 1-a)

să-l recunoască peste ei pe cel mai mare din neamul lor, și cu acela să se sfătuiască.

Mă întrebati care ar trebui să fie *acum* soluția problemei Bisericii din Moldova de dincolo de Prut? Cred că am și răspuns la aceasta. Altă soluție *normală, canonică și istorică* nu există. Ea mai poate fi întîrziată, se pot propune negocieri, dialog, dar acestea nu vor decît întîrzierea rezolvării. M-aș bucura mult ca aceste lucruri să le fie clare și celor din Moscova, și celor din Moldova. Pe iluzii nu se doarme mult. Din somnul amăgirii întotdeauna cei ce se amăgesc, se trezesc!

Sînt momente grave în istorie, în care se cer răspunsuri și acțiuni de cea mai mare seriozitate și răspunder. Cu istoria nu se glumește nepedepsit. Oamenii unui anumit moment grav nu au voie să ezite cînd adevărul le este limpede, nici să promoveze sau să conțene pe soluții iluzorii, improvizate. Oare de ce se expun acuzații că n-au fost la înălțimea momentului?

Acest lucru se cere astăzi creștinilor din Basarabia. Întoarcerea acasă. Am mai spus cîndva: întoarcerea în noi înșine, în cea cămară a sufletului nostru în care ne vom regăsi ca români și ortodocși.

Cînd Moldova e din nou *jînta unei agresiuni*, din partea celor ce ne-au ținut sub ocupație fără nici un drept din 1812—1918 în 1940, și din 1944 pînă în 1991, pînă la declararea independenței, cum să fi de partea agresorului? Ce e de făcut, mă întrebati? O simplă declarație izvorâtă din inimă și din minte. O declarație de reînțoarcere firească sub aripa ocrotitoare a Bisericii-Mame. Am numit-o „ocrotitoare” pentru că Ea fi și ocroti pe toți, le va garanta statutul bisericesc, cinurile, rangurile, și, desigur, va restaura cele două Mitropolii, cu autonomia lor canonică și cu intrarea tuturor ierarhilor în rîndul membrilor Sfințului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Independența politică și statală există. Ea s-a autoproclamat la 27 august 1991, așa cum fac toate națiunile cînd pot și cînd scapă de tirani. A fost un pas. Pasul spre întregire. Nu-l pot concepe altfel.

Imperiul sovietic s-a destrămat. De ce să-l mai menținem, artificial și împotriva tuturor evidențelor pe cel spiritual? Ce anume îl mai poate justifica? Absolut nimic. Revenirea la centrul spiritual firesc va fi preludiul sigur și al reîntregirii politice. De ce Biserica basarabeană nu-și folosește *ceasul* cum trebuie? Fiindcă, oricum tot aici se va ajunge. Dar întîrzierea fi va face pe mulți să se rușineze după aceea. Noi ne rușinăm și astăzi!

Cred că prin acestea v-am răspuns și la întrebarea cu privire la *Comitetul unionist* și la personalitățile care îl alcătuiesc și îl animă, pe care le pretuiesc și căroră mă plec cu respect. Eu însumi am luat parte la lucrările de la Iași ale parlamentarilor, nu ca parlamentar, ci în numele Bisericii Ortodoxe Române, și în al meu personal, ca basarabean. Am rostit acolo și o „*Ectenie stăruitoare pentru unire*” (*Literatură și Artă*, II, 2.III.1992, p. 7), o cuvîntare aproape programatică, ascultată în picioare de toată asistența.

Unirea din 1918 s-a făcut în condiții aproape asemănătoare, după destrămarea imperiului țarist. S-a trecut și atunci prin faza „*Republică independentă și suverană*”, numai că faza aceasta a fost foarte scurtă. Poate că altele erau atunci condițiile politice, dar erau și alți oameni, poate mai hotărîți, poate mai îndrăzneți, poate mai diplomați și, poate, cu un mai eficient sprijin din Țara-mamă, deși ea însăși se afla chiar atunci într-o situație nu dintre cele mai bune. Oricum va fi fost, un lucru e sigur, pentru că s-a petrecut în fapt: *unirea s-a făcut la 27 martie 1918*.

Biserica a fost atunci la înălțime. Arhimandritul Gurie, născut în Nimoreni dar cu strămoși în Stolniceni mei de pe Coglînic, a fost unionist convins și, tot așa, a stat în ajutorul unioniștilor starețul de la Suruceni Dionisie Erhan. Gurie a ajuns după unire mitropolit la Chișinău, iar Dionisie, după o perioadă de vicariat, a fost ales episcop de Ismail. A fost făcut Dr. h.c. deși avea doar patru clase primare. Era autodidact. Cunoștea — se zicea — pe de rost Sf. Scriptură. Pe amîndoi i-am cunoscut.

Basarabia românească din 1918 și 1940 a dat Bisericii și culturii românești o pleiadă de oameni mari, în toate domeniile. Cînd am cunoscut eu Chișinăul, în 1937, strada vorbea românește. Urmele celor o sută și mai bine de ani de ocupație rusească aproape dispăruseră. Eu veneam la Seminar dintr-un sat, Stolniceni de lingă Lăpușna și Hincești, în care nimeni nu știa și nu vorbea rușeste. Eu n-am simțit urmele perioadei 1812—1918. M-am știut și m-am simțit din totdeauna român. Eu și familia mea și toți consătenii mei. Tot ce se spune rău despre regătenii veniți în acea perioadă în Basarabia, sînt calomnii. Au venit din „*regat*” cei mai buni învățători, iar mai apoi școlile normale locale au preluat educația tineretului. Că pomeneșc unii de jandarmi nu prea manierați? Se poate. Dar peste tot și întotdeauna vor fi din aceia care vor avea de a face cu jandarmii! Nu părțile delivienților dau definiția unei epoci. Dar de ce nu-și aduc aminte unii ca aceștia care au doar „*memoria palmelor*”, de singele celor uciși în 1940 de sovietici în subsolurile Seminarului, unde se instalase N.K.V.D.-eul. Îmi aduc bine aminte că am văzut eu însumi pereții improșcați de singe, cînd am reluat studiile la Seminarul din Chișinău — unde e acum Facultatea de Teologie — după ce Antonescu a eliberat Basarabia în 1941. Și de ce nu-și aduc aminte „*românofobii*” de sutele de mii de

Spiritualitatea integrală

(urmare din pag. 1-a)

avut în ea și conștiința, căci o existență fără conștiință de ea e că și cînd n-ar fi. Pe lingă aceea avînd în ea tot ce o putea mulțumi și ferici, a trebuit să aibă în ea iubirea sau bucuria unei Persoane, conștiință de altă sau de alte Persoane conștiente și desăvîrșite. Aceasta ne face să credem în existența Treimii de Persoane, căci numai iubirea între trei Persoane desăvîrșite este iubirea desăvîrșită.

Dar precum persoana mea și a semenului meu este, pe de o parte, o realitate sigură pentru mine, pe de altă parte, e o taină nîciodată epuizată prin cunoașterea mea, cu atît mai mult este, pe de altă parte, sigură existența Treimii supreme, pe de alta, o taină inepuizabilă pentru eforturile noastre de cunoaștere a ei. Deci, ea reprezintă, pe de o parte, realitatea comunității personale supreme, singura care dă sens existenței, deci, singura care se impune în modul cel mai logic, pe de alta, ea este o taină inepuizabilă prin cunoaștere, deci cerînd credința noastră pentru progresul în cunoașterea ei. Astfel, cunoașterea nu se opune credinței, ci o întemeiază și viceversa. Admiterea acestei taine supreme prin rațiune și credință ne va ajuta în aprofundarea și înțelegerea tuturor formelor de realitate, în înțelegerea bogăției și armoniei lor.

Pe de altă parte, lumea întreagă, atît prin complexitatea armonioasă inepuizabilă a ei, cît și prin neputința ei de a ne mulțumi deplin și de a ne asigura fericirea veșnică pe care o dorim, ne arată că ea nu poate fi prin ea, ci este opera unei iubiri supreme care ne pregătește în viața noastră în ea pentru cea fericire în comuniunea iubitoare cu existența supremă, pregătire continuă atît prin cunoașterea ei cît și prin progresul moral.

Îată cum cunoașterea tuturor formelor de realitate a lumii presupune admiterea prin rațiune și credință a tainei lui Dumnezeu și ne poate ajuta înaintarea în aceasta, iar recunoașterea prin rațiune și credință a acestei taine supreme poate ajuta progresul în înțelegerea formelor realității cosmice și umane.

S-ar mai putea spune că dacă cunoașterea laturilor materiale ale lumii ne poate ajuta și în capacitatea previzibilă a fenomenelor, cunoașterea spiritului omeneșc nu poate asigura o cunoaștere și comportare previzibilă exactă. În acest domeniu voința liberă a oamenilor are un rol care sustrage cunoașterii exacte faptele viitoare ale persoanelor umane și a relației dintre ele. Relațiile între oameni, influențele reciproce, ascund o altă taină a existenței, în a cărei cunoaștere înaintăm fără a ajunge la o exactă previziune a ei. În domeniul acesta mai trebuie ținut seama și de faptul că facerea binelui după care rivnește omul e unită cu biruirea egoismului, pe care datorită slăbiciunii noastre nu-l putem înfrînge ușor fără credința în Dumnezeu, izvorul și puterea binelui. De aceea trebuie ținut seama în acest domeniu și de sentimentul de responsabilitate al omului fără de care nu poate avea loc un progres în bine după cum ne dorim.

Acest sentiment de responsabilitate presupune o autoritate supremă de care depindem și care ne întărește în bine. Dar binele pe care dorim să-l facem altor persoane și pe care dorim să ni-l facă ele, implică și conștiința valorii și prețurii reciproce eterne a persoanelor umane, căci ce ne-ar da puterea să facem bine unul altuia, dacă n-am avea conștiința că de aceasta depinde bucuria noastră eternă. Dar cine poate întemeia valoarea eternă a persoanelor umane, dacă nu exis-

deportați în Siberia, de unde cei mai mulți nu s-au întors? Problema aceasta, a regimului românesc dintre 1918 pînă în 1944 nici nu merită să fie discutată. O pun numai cei fără inimă, sentimente și conștiință românească.

Mă întrebati despre colaborarea Moldovei suverane cu rușii și cu ucrainenii din noile state, constituite acum în noua *Comunitate*: Nu mă pricep la politică și n-am toate datele la îndemînă ca să fac pronosticuri. Dar un lucru pot spune, cred, fără să mă înșel. *Cine consideră că ei ne vor binele, e cel puțin naiv, iar dacă e politician, nu-și merită numele*. Scopul lor, tainic, dacă nu chiar deschis, e menținerea stăpînirii lor asupra Basarabiei. De aceea soluția unică a eliberării depline e numai refacerea unității cu Țara-mamă. Mama nu urmărește să stăpînească, ci să-și întindă aripile ocrotitoare și iubitoare peste toți fiii ei. E un lucru elementar!

Știu că există probleme și dileme cu privire la Transnistria. Români sînt și acolo majoritari. Să nu uităm că prin 1924, dacă nu mă înșel, au cerut introducerea alfabetului latin. Trebind odată cu mașina spre Odesa, într-o călătorie turistică, cu doi frați ai mei, prin 1968, după ce am trecut de Tiraspol am gresit drumul și, într-un sat, ni s-a terminat soseaua. A fost un noroc. Era un sat românesc. Am vorbit mult cu oamenii, într-o românească în care găseam vechi forme latinești, dispărute din limba din vechiul regat, sub diferite influențe străine, de-a lungul veacurilor. Ei le-au păstrat.

Soluția politică a problemei aș discuta-o cu oamenii politici. Sînt circumstanțe noi și sînt posibile soluții noi față de stările istorice din trecut. Oricum, fata românilor de acolo, în aceste situații noi, e îndreptată spre frații lor. Să nu îngăduim să fie loviți pe la spate!

M-ați întrebat: Cum am ajuns Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului? Am fost ales cu mare majoritate de voturi, de către Colegiul Național Bisericesc, compus din laici, preoți și episcopi. Eram episcop de Buzău, fusese zece ani episcop-vicar patriarhal, eram doctor la Oxford și doctor de București, publicasem cărți și zeci, dacă nu sute de studii în țară și străinătate, eram mereu ales în cele mai înalte foruri de conducere ale Consiliului Mondial al Bisericii, ale Conferinței Bisericii Europene — și azi sînt unul din Președinți — al Comisiei de pregătire a Sfințului și Marelui Sinod Ortodox, fusese rector al Institutului Teologic din București, secretar al Sfințului Sinod, conferențiam la Universități, asociații și Congrese din aproape toată lumea etc., etc. Și, mai presus de toate, iubeam Transilvania care a avut un destin istoric asemănător, în mare parte, cu al Basarabiei. Am și scris peste douăzeci de cărți, cele mai importante fiind despre Transilvania și, în multe din ele, am strecurat și stiri, date și iubire pentru Basarabia, pentru sufletul ei românesc, pentru școala mea, Seminarul din Chișinău și pentru „*Limba noastră*”. Sînt cel dinții care, în timpuri interzise, am publicat „*Limba noastră*” a lui Alexe Mateevici, mai întii într-o carte „*Dascăli de cuget și simțire românească*”, și apoi în fasciculul în „*Telegraful român*” de la Sibiu, cu strofa în care e pominit „*Nistrul*”, ceea ce a fost, pe atunci, o mare îndrăzneală.

Și cred că, în alegerea mea ca arhiepiscop și Mitropolit al Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului a avut un rol important și Providența. Transilvania a dat Basarabiei între 1812—1823 un mare Mitropolit. Va fi avut el și scăderi, dar el e cel care a înființat Seminarul din Chișinău și l-a programat în *limba română*, sub ocupație rusească. Providența m-a trimis să plătesc datoria de onoare a Basarabiei către Transilvania, care l-a dat Basarabiei pe Gavriil Bănulescu-Bodoni.

Pînă cînd tineretul basarabean — scriitorii față de care nîciodată nu vom ști cum să le fim recunoscători — nu se treziseră și propaganda antiromânească schilodise sufletul Basarabiei de se părea că nu se va mai vindeca nîciodată, noi, *refugiații, am fost adevărați Basarabie românească*. Ne-am întîlnit, am plîns, ne-am reamintit despre toate lucrurile și iubirile, de case, de sate, de școli, de păduri, de cințete, de neamurile și colegii rămași acolo. Pot să mă laud — cer iertare — că am fost unul dintre cei care au întreținut această flăcărie vie, am protejat-o, cum scrie Păr. Gh. Cunescu în „*Telegraful român*”.

De cînd s-au trezit basarabienii „din somnul cel de moarte” — așa i-am spus lui Vieru și lui Dabija în 1988 sau 1989, încă înainte de revoluția din 1989 de la noi, — din acel moment cei din Basarabia au început să fie Basarabia. Românească. Adevărată. „*Voi sînteli acum Basarabia*”, le-am spus, adică, voi, tinerii și toți cei în care s-a trezit simțirea românească. Nu că noi ne-am retrage acum. Nu. Dimpotrivă. Acum nu mai sîntem singuri. Acum trebuie să luptăm împreună. Și, pe atunci, Sovietetele încă nu dispăruseră!

Reîntregirea spirituală a Basarabiei în contextul spiritualității românești a și început. Ea trebuie să continue intens, pe toate căile, culturale, artistice, economice, militare și, bineînțeles, bisericești. Drum înapoi nu există. Drumul înainte e deschis pasilor de tot felul, pînă cînd nici o opreliște nu va mai fi în dus-întorsul inimilor și al pasilor noștri de dincoace și de dincolo de Prut. Două Românii, două toate legile omenesii și dumnezeiești, sînt nefirești. Totul va redeveni firesc cînd vom fi una și în fapt, cum sîntem de drept. Atunci nu vom mai putea vorbi de „*reîntregirea spirituală a Basarabiei în contextul spiritualității românești*”. Atunci ne vom regăsi în aceeași simțire, în aceleași cugete, în aceeași spiritualitate. Nu vor mai fi unii care dau și alții care primesc, unii care vin și alții care așteaptă. Vom fi toți una, împreună creatori de spiritualitate românească, pentru că avem aceleași rădăcini, aceeași limbă, aceleași obiceiuri, străbune, aceeași credință.

tența unor persoane eterne prin ele înșile, a căror bunătate se trăiește în desăvîrșita lor unitate și prețuire iubitoare.

Legătura aceasta între cunoaștere și taină pe care o trăim și în a cărei cunoaștere înaintăm fără a o epuiza în veci, și prin aceasta trăim setea după infinitatea existenței, o trăiește în mod deosebit poporul nostru, prin unirea în el a spiritului occidental mai aservit rațiunii separatiste și a ortodoxiei răsăritene care accentuează comuniunea și pentru care Dumnezeu prin Hristos e cunoscut nu în mod rațional sau separat de viața noastră de toate zilele, mai mult prin discursuri, ci ca prezent în noi prin toate Tainele, rugăciunile și binecuvîntările Bisericii. Sîntem de aceea un popor mai complex, mai adîncit în prezența tainelor în toate, mai delicat și mai respectuos în relațiile între persoane unite în mod tainic fără să se confunde, singurul fapt ce le procură bucurie.

Universitățile românești ținînd seama de acest spirit al poporului nostru pot comunica lumii o cultură mai umană, mai nuanțată, mai delicată, mai adîncă, mai pătrunsă de taina prezenței lui Dumnezeu în realitatea lumii întregi și mai capabilă să prezinte lumii o tînă morală în Persoana lui Hristos.

Trîind taina inepuizabilă în toate, poporul nostru trăiește infinitul și aspirația spre el. De aceasta e conștientă în mod special credința. Cînd, terminînd liceul, m-am hotărît să merg la teologie, îndemnat stăruitor de mama mea, soră și nepoată de preot, un coleg m-a întrebat: „*Ce vei face acolo? N-ai ce învăța o jumătate de zi!*”. Acum cîtiva ani i-am spus: „*Am studiat teologia zece de ani. Și sînt meru la început, atît în aspirația spre cunoaștere, cît și în cea a progresului moral.*” „*Ai dreptate*”, mi-a spus el acum, după ce funcționase o viață întreagă ca profesor la o altă facultate.

Dar sinteza între acest simț ortodox al tainei și latinitate a avut și un rol hotărîtor în menținerea în unitatea și identitatea noastră ca popor originar față de pericolele ce ne-au amenințat continuu și din partea popoarelor vecine din Occident și a slavilor din Răsărit. Ortodoxia ne-a apărut ca popor latin față de amenințările din partea popoarelor din Apus, deși tot ea ne-a făcut să apărăm prin Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare Europa Occidentală de invazia otomană.

Latinitatea ne-a făcut să ne apărăm, pe de altă parte, de pericolul slav din răsărit, care a sporit în secolele din urmă și sînt semne că n-a încetat nici acum.

Această apărare a noastră de către Apus și Răsărit ne-a costat jertfe grele. De aceea se poate spune că istoria noastră a fost un drum al crucii. Aceasta înțelegînd-o tineretul din Basarabia s-a arătat hotărît ca tot prin jertfele reprezentate de cruce să aperse, în solidaritate cu tot poporul nostru, latinitatea lui din partea pericolului din Răsărit, iar tineretul nostru i s-a asociat în zilele din urmă în această intenție pornînd într-un drum al crucii spre Basarabia.

Prezența Sinodului Bisericii noastre la acest eveniment de prețuire a credinței strămoșești din partea Universității din București arată și el voința poporului nostru și a Bisericii lui de a fi împreună în eventualele jertfe ce ne așteaptă în viitor.

Aceasta mă face să termin cuvîntul meu cu versurile puțin modificate ale lui Andrei Mureșanu:

„Preoți cu crucea în frunte
Conduși de Duhul Sfinț
Căci oastea e creștină
Și vom lupta împreună
Pentru al noștr' sfinț pămînt”.

ÎN SPIRITUL TRADIȚIILOR LUMINOASE ALE ASTREI

● Biroul Consiliului Central al Asociației Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român „ASTRA”, în ședința sa din data de 21 februarie 1992, a hotărît să acorde la 5 studenți merituși de la diferite universități din Transilvania, cite un premiu de 50 dolari (S.U.A.), din fondul constituit din donația Eufrosina și Teofil Roll (S.U.A.), pe anul 1991.

● În urma consultării cu universitățile în cauză, s-a ajuns la următoarea listă a premianților:

- 1) *Leana Liviu*, anul V, Facultatea de Silvicultură, Universitatea „Transilvană”—Brașov;
- 2) *Popa Florin*, anul II, Facultatea de Mine, Universitatea Baia-Mare;
- 3) *Popa Florin*, anul
- 3) *Szabó Doina*, anul V, Stomatologie, Universitatea de Medicină-Cluj;
- 4) *Dana-Dan-Florina*, anul I, Facultatea de Litere și Științe, Universitatea din Oradea;
- 5) *Condrea Corin Nicolae*, anul IV, Facultatea de Teologie, Universitatea din Sibiu.

● Tot cu ocazia aceleiași ședințe, avînd în vedere situația în care se află *Ateneul Român*, s-a hotărît ca o parte din valoarea premiilor pe anul 1991, în sumă de 500 dolari (S.U.A.), din aceeași donație, să fie oferită *Ateneului Român*.

● Hotărîrile noastre promovează tradițiile Asociației „ASTRA” de stimulare a pregătirii tinerilor studioși și de ajutorare a unor instituții culturale.

● Acordarea premiilor s-a făcut în cadrul unor momente festive, organizate de către instituțiile de unde provin premianții.

● Suma donată *Ateneului Român* se va da oficial în luna septembrie.

Biroul Consiliului Central
al Asociației „ASTRA”

DIN SF. SCRIPTURĂ:

— Cel ce domnește între oameni cu dreptate, cel ce stăpînește cu temere de Dumnezeu, este ca lumina dimineții cînd răsare soarele.
(II Regi 23, 3—4)

„Pe-un picior de plai, De-o gură de rai...”

(urmare din pag. 1-a)

murmur de rugăciune desprins de pe buzele slujitorilor și credincioșilor, copleșiți de fiorul harului dumnezeiesc, ce patrona toată împrejurimea.

A poposit, cu acest prilej duhovnicesc, la Rîmeți, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul României, însoțit de majoritatea membrilor Sfințului Sinod. Au venit spre a se ruga și a răspunde cerințelor sufletești ale credincioșilor, numărăți preoți din eparchie și alte părți ale țării, ca și mulți monahi și monahii de prin mănăstirile Transilvaniei, Munteniei, Moldovei, Olteniei și Banatului.

Au fost prezente decanii și unii profesori ai facultăților de Teologie din Transilvania.

S-au arătat cinstitori ai evenimentului și unii reprezentanți ai autorităților statale, ca și oaspeți, pe linie bisericească, din străinătate.

A fost fericită coincidența ca tocmai cu acest prilej să se afle la Rîmeți și o delegație de călugări de la Muntele Athos, care a oferit spre închinare o cruce din lemnul Sfinței Cruci a Mintuitorului.

La sfîrșitul Sfinței Liturghii, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a dat citire Tomosului de canonizare a Sfințului Ghelasie, iar P.S. Andrei al Alba Iuliei a rostit un cuvînt de învățătură și de mulțumire lui Dumnezeu pentru toate cele rînduite să se împlinească în viața eparchiei și a mănăstirii.

Au luat apoi cuvîntul toți ierarhii prezenți la solemnitate, dînd expresie sentimentelor de adîncă devoțiune ale credincioșilor de pe meleagurile de unde venea fiecare, față de Sfințul Ghelasie.

Prea Cuvioasa Maică stareță Ierusalima Ghibu, căreia i s-a închinat, în semn de aleasă cinstire, pentru strădania depusă împreună cu tot soborul, distincția de stavroforă, a rostit un cuvînt de mulțumire față de Bunul Dumnezeu, pentru toată purtarea Sa de grijă, și de recunoștință pentru toți cei care au sprijinit, pe diverse căi, lucrarea de mare anvergură, ce s-a desfășurat la Rîmeți vreme de un deceniu. A mulțumit de asemenea Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ca și tuturor ierarhilor, autorităților, preoților și credincioșilor prezenți la această măreață prăznuire. (Cuvîntarea se publică în prezentul număr al T.R.).

În final a vorbit Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a dat expresie bucuriei de a fi fost hărăzit de Domnul să participe pentru a doua oară, în calitate de membru al Sfințului Sinod (acum și ca președinte al acestuia), la proclamarea de către Biserica noastră a unei noi cete de sfinți români.

Cu vădită emoție în glas, Prea Fericirea Sa a cerut de la Dumnezeu, izvorul sfințeniei creștine, să se milostivească, la acest sfîrșit de veac zbuciumat, de toți fiii neamului nostru, ocrotindu-i de toată reaua întimplare și sporindu-le dragostea unuia față de altul și față de țara lor.

Cu și mai stăruitoare rugă, a făcut pomenire de frații noștri români basarabieni, care și la ceasul solemnei liturghisiri de la Rîmeți își versă singele pentru apărarea integrității, suveranității și libertății patriei.

Prea Fericirea Sa a pus în lumină apoi semnificația vieții de slujire a monahismului și importanța acestuia în istoria Bisericii noastre.

Dat fiind faptul că prăznuirea s-a derulat pe teritoriul Mitropoliei Ardealului, I.P.S. Mitropolit Antonie a scotit de datoria I.P.S. Sale să mulțumească înțîistătorului Bisericii noastre ca și tuturor celor care s-au ostenit cu organizarea alesei prăznuiri de la Rîmeți.

Ontologia Ortodoxiei

(urmare din pag. 1-a)

catalitică, prin tratarea celor două mari afirmații spiritualiste: existența personală a lui Dumnezeu și nemurirea sufletului. Dovedirea prin argumente ar stringentă morală, nicidecum matematică, fiindu-ne repulsiv autoritarismul religios, care viciază mîntuirea subiectivă, liberă, a credinciosului. Vor urma expunerile sistematice ale filozofiei ortodoxe, pentru o informare rațională. Ortodoxismul, totalitarismul neopăgîn nazist și ateismul de toate nuanțele vor încheia expunerile noastre cu aspectele caracteristice, sub titlul generic Iconoclastia totalitaristă, care interesează viața religioasă.

Din ontologia critică a filozofului N. Hartmann ne vor interesa numai tradițiile ontologice aristotelice, fără alte apartenențe. Starea finală a existenței la filozoful Martin Heidegger ne va preocupa, ca ajutor benefic la determinarea esenței existenței Ortodoxiei, în lume și în istorie, cu „*Dasci-*

lul” său specific. Fizionomia spirituală și morală antropologică nu sunt produsul exclusiv al mediului social-istoric, avînd elemente înnăscute, ca aptitudinile psihice de-a putea avea o religie, precum și aptitudinea de a-și integra ideii (divinitatea, nemurirea), fără conținutul inițial oporitic, ci prin imagazinare experimentală aposterioră, dominînd conștiința înnăscută, adică facultatea universală umană de a alege între bine și rău și de-a avea identitatea de sine înșuși, deosebită de alții. Evidînd subiectivismul excesive ale lui Kierkegaard, omul poate face distincție între contrarii, excluzînd manieismul dualist, care reduce totul la principalizarea răului, veșnic în oponență cu binele, ceea ce l-a determinat pe filozoful Fr. Nietzsche să fundamenteze starea „dincolo de bine și de rău” („Jenseits vom Gut und Böse”). Toate aceste aspecte vor fi dezvoltate în cele care urmează, sintetic, în cuprinsul expunerilor specifice ale Ortodoxiei.

DĂM BUNA MĂRTURIE LUI DUMNEZEU*

Despre Episcopul VASILE al Oradei

În pragul împlinirii vârstei de 80 de ani, Dumnezeu l-a chemat la sine pe cel ce a fost aproape 22 de ani, episcopul Vasile Coman al Oradei. A fost, cum spune psalmistul, „în putere”, iată, aproape întreaga perioadă de după șaptezeci de ani, șirul anilor pămîntesti intrerupîndu-i-se numai cu puțin înainte de a trece pragul în perioada „osteneții și a durerii”. Căci zice psalmistul: „Zilele vieții noastre sînt șaptezeci de ani, iar pentru cei în putere optzeci de ani, iar ceea ce este mai mult nu e decît osteneală și durere” (Ps. 89, 10). Dumnezeu l-a iubit, chemîndu-l, căci de la Domnul vin toate, și viața și sorocul morții. Tot psalmistul, acest mare înțelept și profund cugetător, vorbind despre anumite morți, întrebuințează cuvinte asupra cărora ar trebui să meditam îndelung: „Scumpă este înaintea Domnului moartea cuvîșilor lui” (Ps. 115, 6). E ca și cum ar zice că El, Dumnezeu, îi trece pe aceștia în Împărăția Sa, răscumpărîndu-i în chip deosebit, iu-bindu-i mai mult, răsplătîndu-i cu belșug de daruri scumpe.

Adormitul intru Domnul episcopul Vasile pe care îl conducem astăzi pe drumul cel din urmă, de pe pămînt în veșnicie, pleacă după ce a împlinit un destin pămîntesc alcătuit din muncă, studiu, slujire, dăruire pentru alții, trecînd în optzeci de ani prin toate treptele învățării, fiind doctor în teologie, și prin toate treptele slujirii, pînă la cea arhierescă, întotdeauna cu încredințarea, cum o spunea adesea și cum a spus-o chiar în titlul uneia din cărți — căci a scris multe cărți — că „Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor” (ed. 1980 și 1984), făcînd tot atât de adevărat și faptul că slujind pe oameni, îl slujim pe Dumnezeu.

A avut întotdeauna convingerea că mina Providenței l-a condus într-acolo unde era nevoie de dînsul. S-a făcut astfel împreună-lucrător cu Providența, după învățătura Sfîntului Pavel că trebuie să fim „împreună lucrători cu Dumnezeu” (I Cor. III, 9). Mîinii întinse de Dumnezeu l-a răspuns întînzîndu-și mîna sa, și așa și-a desfășurat lucrarea în duhul împreună lucrării faptei celei bune și a credinței roditoare. Cînd împlinea 75 de ani și cînd l-am sărbătorit aici, la Mărturisirea: „Am înțeles că venirea mea la Oradea a fost un act al Providenței, pe care trebuia să-l împlinesc”. Și adăuga afirmîndu-și principiul de care s-a lăsat călăuzit în viață: „Căci Providența ne conduce chiar și atunci cînd nu ne dăm seama și nu o înțelegem”. Acest principiu dezvăluie o credință puternică, o înțelegere limpede a relației om-Dumnezeu, adică aceia înțeleg care îi dă creștinului liniștea, cu-rajul, îndrăzneala, izbăvirea de ispița îndoielilor, depășirea incertitudinilor, încrederea în ajutorul lui Dumnezeu.

Providența l-a adus la Oradea unde, într-adevăr era nevoie de el. De el anume. Pentru că a avut o largă experiență pastorală, de preot de parohie, de profesor și de profesor, activități desfășurate la țară și mai ales în Brașov, oraș în care a slujit 35 de ani. Vremurile chemării lui la slujirea arhierescă, într-o Romînie căzută în propria-i robie, în care se impunea ateismul ca doctrină oficială de stat, în școli și în toate ramurile vieții sociale, au fost vremuri de luptă pentru menținerea credinței și a umanității oamenilor, mereu sub amenințarea dezumanizării, a golirii de sens și de suflet. Episcopul Vasile Coman a știut ce are de făcut și, cu inteligență, cu perseverență, refuzînd descurajarea — cum a făcut de altfel întreaga ierarhie și preoțimea românească — a ținut focul credinței aprins, și-a vizitat cu timp și fără timp parohiile, a slujit, a sfătuit, a scris, a predicat, găsindu-și timp și pentru realizări deosebite în păstrarea, renovarea, restaurarea bisericilor și a instituțiilor eparhiale, realizînd chiar biserici noi, case parohiale, instituții eparhiale noi.

N-a fost ușor și nu de puține ori a trebuit să se prefacă a nu observa jigniri și insulte din partea multor zeloși ai defunctului regim, care cenzurau de aproape activitățile bisericesti, scrisul, viața bisericesti în general.

A izbutit să răzbată prin epocă tocmai pentru că a avut și a simțit mereu că are cu el acel mare aliat pe care l-a numit *Providența* divină. Cu blîndețe, moderat dar și hotărît cînd nu trebuia făcut nici un rabat de la adevăr și de la misiunea arhierescă, a știut să-și țină cleul în unitate și la datorie, așa încît nici un credincios să nu fie lipsit de asistența duhovnicească tradițională și fundamentală existențelor romînilor de pe cuprînsul eparhiei sale. Larg la suflet, cu înțelegere pentru alții, cu serioasă atitudine ecumenică locală, dar și internațională, a condus din partea Bisericii noastre, ani de zile, dialogul dintre ortodoxia românească și luteranism.

Cît și cite a făcut în cei 22 de ani de arhierie, ni-l descopăr ca pe o energie plină de har și de adevăr. O activitate aproape neverosimilă, cînd e de adunat la un loc pe seama unui singur om.

Iată de ce trecerea la cele veșnice e și o chemare la odihnă, la răs-plată. În cazul unor astfel de desvine rotunjite prin realizări deosebite, moartea, ca și viața, devine un dar al lui Dumnezeu, o încununare, certitudinea împlinirii datoriei, a misiunii pentru care am fost trimiși pe pămînt. Își punea mereu întrebarea: „Ce ai făcut din viața ta? I-o va pune și Dumnezeu. Dar pentru că a știut că aceasta va fi întrebarea capitală și s-a pregătit pentru „a da răspuns bun”, sîntem încredințați că așa va fi și că i se va face o bună primire Dincolo. Din lumea noastră, în care noi mai rămînem o vreme, pleacă împăcat cu oamenii și cu Dumnezeu.

Vorbea odată — tot la împlinirea a 75 de ani — de Moise care, pentru că s-a îndat la un moment dat de poruncile și promisiunile lui Dumnezeu, n-a ajuns să vadă Canaanul pămîntesc. Cei care l-am ascultat atunci, am înțeles vorbirea în parabolă: să nu ne îndoiim; va veni eliberarea din pustie! El nu s-a îndoit și iată i-a dat Dumnezeu lungimea de zile și a văzut Canaanul, eliberarea Țării din pustiu descumpunerii și al dezumanizării în care o aruncase regimul de dictatură comunistă atee. A murit împăcat.

Și n-a murit, căci noi credem în înviere. Ortodocșii francezi — poate și alții, dar eu de la ei am auzit expresia: *s-a născut în cer! Il est né dans le ciel!*

Acum bătrînul nostru frațe Vasile, bătrînul păstor și învățător al plaiurilor bihorene, a întinerit, a redevenit prunc ceresc. Aseară cînd

(Continuare în pag. a 6-a)

Dr. ANTONIE PLAMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului,
Crișanei și Maramureșului

* Cuvînt rostit la înmormîntarea P.S. episcop Vasile Coman al Oradei la 14 iulie 1992 în „Biserica cu lună”, catedrala orașului.

Simpozionul „FILOTHEEA”

Sub semnul iubirii de Dumnezeu, tinerii din filiala Pitești a Ligii Tineretului Ortodox au organizat o manifestare, al cărei generic a venit într-o simbolică și sugestivă coincidență, pînă la identificare, cu numele mučeníței sfînte de la Argeș: FILOTHEEA. Meleagurile Basarabilor, „descălători de țară, dătători de legi și datini”, au găzduit, de la Argeș mai în jos, prima manifestare publică a acestor tineri, dornici să se adape la izvoarele străbune ale Ortodoxiei.

În Casa de cultură a sindicatelor din Pitești, joi, 21 mai a.c., de ziua Sf. Împărați Constantin și Elena, mii de credincioși s-au împărțit din mesajul transmis cu căldură de tinerii creștini piteșteni.

Au evoluat, pe rînd, trei coruri de tineret. Primul dintre ele, format din băieți și fete, membri ai Ligii, ca și din elevii Seminarului teologic și studenții Institutului Teologic din Pitești, a interpretat câteva piese muzicale religioase. Au urmat corul elevilor Școlii generale nr. 3 și corul Școlii de muzică din oraș. Piesele muzicale au alternat cu momentele poetice, interpretate de tinerii ai Ligii.

După încheierea programului artistic, părintele profesor Constantin Galeriu, care și-a serbat onomastica în chip rodnic, răspunzînd chemării tinerilor, a ținut o ziditoare conferință pe tema: „Cruce și Înviere”. A scos în evidență chemarea noastră, a tuturor, de a contribui, prin jertfă, la creația din nou a noastră și a lumii, operă realizată de Mintuitorul Hristos prin Patima și Învierea Sa.

La sfîrșit, Prea Sfîntul Părinte Calinic, Episcopul Argeșului, a mulțumit părintelui profesor Constantin Galeriu pentru participare, precum și întregii asistențe, pentru interesul și răbdarea cu care a urmărit întreaga manifestare.

Acești tineri entuziaști au înțeles că „Ortodoxia este o șansă pentru tineret și tineretul este o șansă pentru Ortodoxie”!

Ion Ionașcu
student teolog

P.S. Dr. VASILE COMAN—

Păstorul și Părintele duhovnicesc al Episcopiei Oradei, s-a mutat la Domnul

Vineri, 10 iulie 1992, la orele 15, P.S. Sa Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradei, a trecut la cele veșnice. S-a încheiat astfel o rodnică și binecuvîntată perioadă de 22 de ani de arhierie.

Cînd, la acel sfîrșit de decembrie 1970, s-a făcut vestirea aleege-rii sale, ca episcop, convingerea împărtășită unanim era că s-a găsit într-adevăr omul rînduit de Dumnezeu spre a lua asupra sa sarcina deloc ușoară a conducerii destinului Bisericii noastre din partea de nord-vest a Romîniei.

Era pregătit din toate punctele de vedere să-și facă slujba sa deplin.

Nu era nici prea tînr ca să-i lipsească experiența și înțelepciunea, dar nici prea în vîrstă ca să-i lipsească elanul și puterea.

Chivornisise și pînă atunci pildurilor treburilor bisericesti într-un protopopiat mare cit o eparhie, cum a fost cel al Brașovului de unde venea. La Oradea n-a mai avut ca atare nevoie de o perioadă de acomodare. A început chiar de la două zi după instalare munca pastoral-misionară și administrativ-gospodărească, sporind cu ora, cu ziua, cu săptămîna, cu luna și anul zestrea de înfăptuire pe toate planurile vieții bisericesti, al cărei volum și mai ales valoarea atezăză numele Prea Sfîntului Episcop Vasile, *lără ca nimeni să poată contesta lucrul acesta*, alături de al celor doi mari înaintași în scaun: Episcopii Roman Ciorogariu și Nicolae Popovici.

Încercînd să sintetizăm acum, la încheierea misiunii la Oradea, principalele trăsături ale chipului său de arhipăstor, putem afirma cu certitudine că P.S. Episcop Vasile a fost „ierarhul misionar cel mai ostentiv”, cum l-a caracterizat P.S. arhieru Ioan Crișanul, în-țepînd vizitații canonice la toate parohiile din Eparhie, la unele chiar de mai multe ori, prilej cu care a rostit predică și cuvîntări — adevărată hrană de suflet pentru credincioși;

S-a remarcat și ca un *intelectual și teolog de prestigiu*, publicînd scrieri de o reală valoare, care au îmbogățit patrimoniul spiritual al Bisericii noastre (Se cuvin a fi menționate volumele: „Hristos în familie”, „Religie și caracter”, „Cuvîntări liturgice”, „Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor”, „Cuvîntări pentru suflet”).

S-a dovedit în egală măsură și un *bun gospodar și înțelept diriguitor al treburilor bisericesti*. În vremea arhipăstoririi sale s-au construit în eparhie 35 de biserici noi, au fost pictate 250 de biserici, au fost construite 150 de case parohiale, 5 sedii protopopești, un cămin proeștesc și s-a amenajat un muzeu, în sediul Episcopiei. P.S. Episcop Vasile a hirotonit peste 500 de preoți, ceea ce ne îndreptățește să spunem că aproape toată actuala generație de preoți din Episcopia Oradei, a primit harul slujirii la sfîntul altar prin punerea mîinilor Prea Sfîntului Episcop Dr. Vasile Coman.

S-a impus și ca un *ecumenist* prețuit pentru contribuția sa la cultivarea unor bune relații pe plan interconfesional, atît în țară cît și peste hotare. De numele P.S. Sale se leagă, în bună măsură, progresul dialogului Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Evanghelică din Germania (E.K.D.). Alî în șir a fost conducătorul delegației Bisericii noastre la acest dialog.

S-a dovedit *părinte iubitor și cu atentă purtare de grijă și față de frații noștri români din Ungaria*, pe care i-a cercetat de nenumărate ori și a căutat soluții pentru problemele lor religioase.

În ciuda restricțiilor și dificultăților care s-au interpus între înțeleptul și Biserica, în vechiul regim, P.S. Episcop Vasile a știut să fie și un *ales și respectat mentor și sprijinitor al intelectualității bihorene*. Mulți oameni de cultură și artă au poposit la reședința P.S. Sale, pe mulți i-a ajutat să-și publice din scrierile lor în Editura Episcopiei Oradei.

Prezentînd, fie și în această extrem de restrînsă sinteză, meritele și unele din roadele lucrării pastoral-misionare ale episcopului de pîiosă memorie Dr. Vasile Coman, ne putem da seama de greaua pierdere pe care o suferă Biserica noastră în ansamblul ei, prin trecerea în veșnicie a P.S. Sale.

*

Slujba prohodirii rămășițelor pămîntesti ale P.S. Episcop Vasile Coman a avut loc marți, 14 iulie începînd cu ora 12, în catedrala episcopală (Biserica cu lună) din Oradea, după oficierea Sfîntei Liturghii de către P.S. Episcop Timotei al Aradului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

În fruntea soborului de ierarhi care au slujit s-a aflat Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Alături de Prea Fericeia Sa au fost prezenți: I.P.S. Antonie, mitropolitul Ardealului, P.S. Episcop Calinic al Argeșului, P.S. Timotei al Aradului, P.S. Justinian al Maramureșului și Sătmarului, P.S. Irineu Bistrițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului, P.S. Emilian, arhieru-vicar al Episcopiei Aradului, P.S. Ioan Mihăilă Crișanul, arhieru-vicar al Episcopiei Oradei.

Din partea celorlalte culte au luat parte: P.S. Vasile Hosu al Episcopiei Greco-catolice Oradea, P.S. Sa Ioszeif Templi, episcop al Episcopiei Romano-catolice Oradea, Dl. Tökés Laszlo, episcop al Episcopiei Reformate Oradea.

Personalitatea admirabilă în domniul Episcop Dr. Vasile Coman a fost omagiată de mai mulți duhovnici.

P.S. arhieru-vicar Ioan Crișanul a adus omagiul protopopilor, preoților și credincioșilor din Eparhie, referîndu-se și principalele date ale vieții și activității P.S. Vasile. Referindu-se la relațiile P.S. Vasile cu fiii săi duhovnicești, P.S. Sa a arătat că: „P.S. Vasile a fost ierarh însuflețit de multă iubire pentru fiii săi sufletești și pentru fiii familiei sale. Desigur că cine iubește mult, suferă mult, după cuvîntul Sfîntei Scripturi. Asemenea suflet iubitor, cum a fost și P.S. Episcop Vasile, n-a fost lipsit de multe încercări și dureri, dar le-a biruit pe toate datorită credinței sale curate și tari”.

I.P.S. Antonie a dat „bună mărturie” înaintea lui Dumnezeu și oamenilor despre cel care a fost vrednicul de pomenire Episcopul Vasile Coman (cuvîntarea se publică în prezentul număr al „T.R.”).

Dl. prof. Dr. Georgethe Vlăduțescu, secretar de stat pentru culte, a arătat, între altele, că P.S. Vasile va rămîne în conștiința păștorilor săi pentru că s-a gîndit la ei și s-a implicat ființa în slujirea lor. Slujindu-l pe Dumnezeu, i-a slujit pe oameni, așa cum spune chiar o sintagmă des folosită pe P.S. Episcop Vasile.

P.C. Arhim. Iorest Grebenea, starețul mănăstirii Izbuic din Eparhia Oradei, a mulțumit în numele fraților din acea mănăstire, care „în vremea arhipăstoririi P.S. Vasile a căpătat chip nou”. A adus un pios omagiu și din partea călugărilor și călugărilor din toate mănăstirile românești, unde P.S. Vasile a fost prezent prin cărțile sale de zidire sufletească pe care le-a scris.

Dl. Vasile Blaga, prefectul județului Bihor a vorbit în numele Prefecturii județului Bihor, a Consiliului județean, ca și a celorlalte județe componente ale Eparhiei Oradea: Satu Mare și Sălaj.

Domnia Sa a arătat între altele: „Cel pe care îl conducem azi spre celălalt tărîm s-a aflat la cirna Eparhiei Oradei în vremuri grele, cînd hrana spirituală — „piinea pentru suflet” — nu era ușor de administrat, trebuind învinse o seamă de piedici de ordin ideologic. Înțelepciunea care l-a caracterizat cu prisosință, credința neștrămutată în Dumnezeu și dragostea față de oameni au făcut din Prea Sfîntul Vasile un cîrmaci destoinic, harnic, cu realizări de excepție și deosebit de iubit de clerul și credincioșii pe care i-a păstorit...”

Prea Sfîntul Episcop Vasile rămîne în istorie ca o ilustră personalitate a meleagurilor noastre, un mare ierarh și patriot român, de aleasă cultură și învățător al neamului românesc”.

În numele ostentivilor de la Centrul eparhial a vorbit P.C. pr. Augustin Lucian, vicar administrativ. P.C. Sa a transmis, între altele, un prețios mesaj, adresat de P.S. Vasile, de pe patul de suferință, mesajilor și credincioșilor pe care i-a păstorit.

Redăm textual acest mesaj: „Îl rog pe toți, preoți și credincioși, să mă ierte dacă le-am greșit. La rîndul meu, îi ertez și eu pe cei care eventual mi-au greșit. Buhul Dumnezeu să ne ierte pe toți. Am căutat cît a fost cu putință să-mi fac datoria”.

Este de prisos să subliniem valoarea creștinească a acestui mesaj al dragostei și iertării.

P.S. Vasile Hosu al Episcopiei Greco-catolice Oradea a prezentat condoleanțele credincioșilor și preoților din Eparhia P.S. Sale, „pentru pierderea acestui suflet ales al Bisericii Ortodoxe surorii, care timp de 22 de ani a păstorit cu mîntea sa luminată, cu dragostea sa de adevărat păstor această eparhie grea din punct de vedere tactic”.

În semn de duioasă participare la dolul Episcopiei Ortodoxe Oradei, P.S. Vasile Hosu a citit la căpătîul P.S. Vasile Coman rugă-

ciunea de dezlegare, aceeași pe care o întîlnim și în molitfelnicul ortodox.

Dl. ing. Petru Filip, primarul municipiului Oradea, caracterizîndu-l pe P.S. Episcop Vasile Coman a spus: „Nu vom uita niciodată chipul său blînd, deschis, cu care ne întîmpina, povețele și sfătoshenia ce a manifestat-o față de noi... Pentru Oradea a fost totdeauna un factor de echilibru. Și în ultima perioadă cînd era bolnav, aveam credința că există cineva care poate aplana, cu blîndețe, cu voce caldă și lină, orice discuție mai aprinsă sau orice dispută... Contribuția sa la păstrarea românismului și a Ortodoxiei, la această margine de țară a fost deosebită. A fost nu numai un păstor bisericesc, ci și un vrednic slujitor al neamului românesc... Un gînd care i-a stat la inimă a fost acela al zidirii unei catedrale ortodoxe în Oradea. Cînd i-am adus la cunoștință că se va putea purcede la realizarea acestui vis, cu emoție în glas a spus că pleacă liniștit deoarece în sfîrșit, ceea ce au dorit și înaintașii săi în scaun, „se va putea înfăptui”.

P.S. Episcop Ioszeif Templi al Episcopiei Romano-catolice Oradea, vorbind la căpătîul P.S. Episcop Vasile a spus: „Ca frate în preoție, în preoția Domnului, în episcopat ne alăturăm în rugăciune, împreună cu întreaga comunitate romano-catolică din Oradea la dolul Episcopiei Ortodoxe Române. Ne amintim cu acest prilej de un gest de ecumenism al fratelui nostru episcopul Vasile, manifestat prin ridicarea unei bisericițe la Urziceni Pădure, prof. Carei, cu vreo douăzeci de ani în urmă, spre a servi ambelor Biserici”. Încheind, P.S. Sa a spus: „Prea Sfîntul Episcop Vasile, ajungînd acum în apropierea luminii celei cerești, rugați-vă Domnului pentru noi toți”.

Dl. prof. Dr. Teodor Maghiar, rectorul Universității Oradea, a arătat că, aflîndu-se în preajma Prea Sfîntei Sale, l-a auzit mereu spunînd, în legătură cu activitatea sa arhipăstoroască: „Oare am făcut destul?”, „Oare am făcut bine?”, „Oare credincioșii au fost mulțumiți?”, „Niciodată — a continuat vorbitorul — P.S. Vasile nu s-a gîndit la persoana sa, la oboseala de care nu se ferea. Aceste gînduri și întrebări ce stăruiau în mîntea sa sînt o mărturie a dăruirii totale pentru slujirea arhierescă, pe care a cinstit-o cu toată puterea cugetului și simțirii”.

Dr. prof. Dr. Dumitru Abrudan, decanul facultății de Teologie din Oradea, a rostit cuvinte de aleasă recunoștință în numele tuturor instituțiilor de învățămînt teologic din țară ca și al redacției „Telegrafului Romîn”, al cărui statistic și valoros colaborator a fost Prea Sfîntul Episcop Vasile.

Omagiul preoțiilor și al credincioșilor de mai pe plaiurile brașovene, de unde a plecat P.S. Vasile spre o înaltă slujire la Oradea, a fost exprimat de P.C. Zenovie Moșoiu, protopopul de azi al Brașovului.

Dl. prof. Vasile Oltean a vorbit în calitate de director al muzeului primei școli românești de pe lîngă biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, la a cărui înființare P.S. Episcop Vasile și-a adus un aport substanțial. Dar a vorbit și în calitate de nepot de soră al adormitului în Domnul episcop al Oradei, dînd expresie durerii profunde pe care o încearcă familia la pierderea părintelui iubit. Recurgînd la o frumoasă figură de stil, vorbitorul l-a asemănat pe P.S. Episcop Vasile cu un pom ce a răsărit în satul Deal de lîngă Sebeș, și-a rotunjit apoi coroana și a înflorit la Brașov, iar roadele le-a dat la Oradea. Și-a exprimat apoi convingerea că bihoreni vor și să-i cîntească memoria.

Pornind de la textul scripturistic: „Un asemenea arhieru ni se cuvenea nouă”, părintele Ioan Negroiu din Timișoara, fost consilier economic, pînă la pensionare la Episcopia Oradea, i-a adus Prea Sfîntului Episcop un ultim și îndatoritor omagiu spunînd printre altele: „Prea Sfîntul Vasile L-a iubit pe Dumnezeu, a iubit Biserica Sa cea sfîntă, și-a iubit neamul din care a răsărit și ne-a iubit și pe noi, preoții și credincioșii pe care i-a păstorit. De aceea, pe bună dreptate i se potrivește cuvintele Mintuitorului Hristos, cu care i se adresează astăzi: „Bine, slujitorule bun și credincios. Peste puține ai fost pus, peste multe te voi pune. Intră întru bucuria Domnului Tău”.

Părintele Aurel Pușcas, protopopul Oradei a dat expresie durerii care a îndoliat sufletele preoțiilor și ale credincioșilor prin pierderea înființătorului eparhiei. Vorbitorul a arătat că Prea Sfîntul Episcop Vasile „a fost vestitor al lui Iisus Hristos și ne-a călăuzit pe toți cu înțelepciune pe calea cea dreaptă... A fost păstorul care s-a aflat mereu în mijlocul păștorilor săi, împărțindu-le bucuriile și necazurile, călăuzindu-i pe calea care duce la mîntuirea lor, la binele lor sufleteș și trupesc”.

După ce s-a încheiat lungul șir al vorbitorilor, a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Punînd înaintea ochilor sufletești ai preoților și credincioșilor chipul luminos și plin de bunătate al Prea Sfîntului Episcop Vasile Coman, să ia aminte la felul în care a viețuit și a slujit lui Dumnezeu și oamenilor arhipăstorul lor. „Aș vrea — a spus Prea Fericeia Sa — să insist asupra pildei pastorale pe care ne-a lăsat-o nouă tuturor fratele și părintele nostru episcop Vasile. A fost un om plin de curaj, care nu s-a lăsat descumpănit de lovituri și greutăți. El a găsit în sine multe resurse sufletești, încît chiar în anii grei ai dictaturii a reușit, așa cum ați auzit că s-a spus, să construiască și să renoveze biserici, și să le înfrumusețeze pe atîtea dintre ele cu picturi. A tipărit cărți voluminoase și a rostit predică, prin care i-a zidit duhovnicește pe credincioși... În anii de întuneric ai ateismului comunist, Prea Sfîntul Episcop Vasile a fost purtătorul luminii mîntuitoare a lui Hristos în această parte binecuvîntată de țară... Ca membru al Sfîntului Sinod, Prea Sfîntul Episcop Vasile și-a adus contribuția sa de excepție ca soluționarea problemelor majore ale vieții noastre bisericesti”.

Referindu-se la faptul că Prea Sfîntul Vasile i-a fost cunoscut și apropiat de foarte multă vreme, Prea Fericeia Sa a spus în continuare: „Personal, l-am pretuit mult pe adormitul în Domnul. L-am cunoscut ca preot și m-am implicat în devenirea sa. L-am chemat la un moment dat să-mi fie colaborator la Arad ca arhieru-vicar, dar Dumnezeu a rînduit să slujească aici, la Oradea. Știam atunci, cînd a fost ales episcop, că își va îndeplini bine slujirea sa arhierescă. Dăm slavă lui Dumnezeu că speranțele noastre s-au dovedit întemeiate”.

Prea Fericeia Sa a apreciat mult faptul că la căpătîul Prea Sfîntului Vasile au privegheat, alături de ierarhii ortodocși și slujitorii ai celorlalte Biserici din Oradea. „Să ne adunăm și pe mai departe, cu curaj și cu credință în Dumnezeu — a îndemnat Prea Fericeia Sa — pentru că este spre binele tuturor să procedăm așa. Cu cît vom întîrzi să ne vedem unii pe alții, cu atît prăpastia dintre noi se va adînci, ori acest lucru nu poate fi plăcut Domnului... Să ne lăsăm pătrunși de credința că fiecare purtăm chipul lui Dumnezeu și că sîntem chemați să trăim ca frați, slujind unitatea creștină și unitatea poporului român”.

Adresîndu-se în mod special slujitorilor altarelor din eparhia Oradei văduvită de arhipăstorul ei, Prea Fericeia Sa i-a îndemnat să nu se descumpănească ci să caute a păstra și cultiva duhul dragostei și al unității, adunîndu-i pe credincioși în jurul sfîntelor altare, aducînd lumină, pace și înțelegere, acolo unde aceste daruri lipsesc, pentru că, a adăugat Prea Fericeia Sa, „Biserica noastră are în tezaurul ei leacul acesta făcător de mîni al apropierii, înțelegerii și iubirii. Dumnezeu este iubire și cei ce cred în El și îl cîntesc sînt datori să trăiască în iubire”.

Scrieri cu corpul nefuslețit al Prea Sfîntului Vasile a fost purtat apoi pe umeri de preoți în jurul catedralei episcopale, în fața căreia se afla în reculegere o adevărată mare de credincioși. Cortejului s-a întors apoi din nou în biserică, unde în Rîna din partea stîngă, opusă celei în care se odihnește episcopul Roman Ciorogariu, a fost așezat, pînă la învierea de obște, scrierul cu rămășițele pămîntesti ale Prea Sfîntului Episcop Vasile.

Credincioșii care n-au încăput în biserică spre a asista la slujbă, s-au perindat prin fața locului de odihnă al părintelui lor duhovnicesc, pînă firzui în faptul serii.

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Dăm buna mărturie lui Dumnezeu

(Continuare din pag. a 5-a)

A priveghere vorbea Prea Fericitul și își pornea cuvântul de la momentul apusul soarelui care tocmai atunci scăpăta la capătul orizontului, mi-au venit în gând cuvintele marelui Eminescu: „Și dacă soarele apune, el și răsare undeva”. Prea Sfințitul care apune acum, el și răsare undeva”. Dumnezeu să-l primească în Împărăția Sa și să-l odihnească cu dreptii. De multe ori zicem că viața e osteneală și povară și moartea e eliberatoare. Noi românii creдем așa și pe vremea când eram încă ascunși în strămoși daci, credincioși în nenurire. Această credință și asumarea vieții ca osteneală nu ne-a debilizat însă niciodată. Dimpotrivă, socotind a fi fost trimiși aici cu rost, ca prin osteneală să eliberăm cât mai mult bine pe seama apropiatului, ne-am luptat și ne luptăm pentru înmăltărea virtutii, a binelui, a frățietății și a tuturor mijloacelor care le promovează. Așa s-a luptat până în ceasul din urmă și P. S. episcop Vasile.

Și de va fi greșit el ceva, să ne rugăm Domnului să nu-i pună la socoteală greseliile ci, mai degrabă, în balanța socotelilor finale să-i strângă laolaltă faptele cele bune cu care rămâne și în amintirea noastră. Fie ca și amintirea noastră să se aadoze pe talerul judecării, căci atât dăm bună mărturie lui Dumnezeu, despre el, acum la plecarea lui.

Pe mama mea, Elisabeta, Dumnezeu s-o ierte, că a trecut la Domnul la aceeași vârstă ca și a răposatului, o auzeam când eram copil, spunând în casă la un moment dat despre cine un om fie foarte bolnav, fie ajuns la adinci bătrânețe: „L-a iertat Dumnezeu”. Încetul cu încetul, crescând, am înțeles metafora plină de sens creștin în teologia și gândirea țărănească: „L-a iertat Dumnezeu” însemna că „a murit”, moartea fiind socotită împăcarea ultimă cu Dumnezeu, însemnând bună-tatea lui Dumnezeu care ne ia când ne iartă, după ce ne-am făcut canonul pământesc, după ce ne-am împlinit corect și creatorul destinului, și ne-am netezit drumul spre un Dincolo al liniștii și al fericirii, cum zice și cântarea bisericăscă de la înmormintare: „Fericit ești astăzi suflet!”

Dar moartea... e moarte. E despărțire. Definitivă. Și o mare durere pentru cei care rămân, pentru familie, pentru păstoriții.

Adresez un cuvânt de mângiere din partea Mitropoliei Ardealului, Crișanei și Maramureșului celor ce rămân înlăcrimați, și-i asigur că noi toți încercăm aceeași durere la această despărțire. Fie însă ca amintirea vieții lui exemplare, a faptelor lui mari, a staturii lui duhovnicești, pastorale, culturale și gospodărești, să rămână în urma sa ca o mângiere și ca un exemplu. A fost unul dintre cei mai buni dintre noi.

Și să-l rugăm pe Dumnezeu să-i dea odihnă și iertare, și pomenirea lui — căci de astăzi trece în istorie ca mare ierarh al Eparhiei Oradei — pomenirea lui să fie din neam în neam. Amin.

Serbările „Asociației” au reînscut în Muzeul Civilizației Populare ASTRA

(DUMBRAVA SIBIULUI, 18—19 iulie a.c.)

Dacă cititorii „Telegrafului Român” au fost încunostințați că la Sibiu a reînscut Muzeul Astra și că în această nouă existență — ca Muzeul al Civilizației Populare Astra — urmează să organizeze manifestări comemorative ASTRA, credem că e de datoria noastră ca, „post factum”, să informăm cititorii noștri ce au însemnat ele pentru viața orașului nostru și a românilor în general.

Începem prin a menționa că oamenii pe care i-am dorit alături de noi nu au fost în suficientă măsură prezenți, cum s-ar fi convenit să fie în niște zile dăruite de Dumnezeu cu soare și lumină dătoare de bucurie și încredere înții, ori cu ploaie mănoasă — semn al abundenței, urmată de seninul mirific al zilelor de vară, apoi.

Am început cu această constatare mai puțin plăcută pentru că s-o putem depăși cu inima deschisă și să ne oprim asupra faptelor frumoase și pline de sens pe care le-am săvârșit sau le-am trăit în aceste zile (18—19 iulie a.c.).

Dacă participanții n-au fost „mulți”, au fost „destui”, mai ales pentru că au fost oameni devotați etnologiei, ASTREI, istoriei românilor ardeleni. Profesori universitari, directori de muzee, cercetători, redactori de publicații culturaleștiințifice, muzeografi din toate zonele țării (21 județe), aștriiși reprezentanții ai despărțimintelor ardeleni (Brașov, Năsăud, Dej, Tg. Lăpuș, Deva) în frunte cu președintele Astei Pr. prof. D. Abrudan, conf. univ. D. Acu și nu în ultimul rând exemplarul P. C. Părinte Zosim Oancea de la Sibiel, astrist și muzeograf deopotrivă.

Chiar și numai datorită acestei prezențe, remarcabilă și reprezentativă, nu e de mirare că acțiunea a fost apreciată de participanți ca o deosebită reușită.

Și cum putea să nu fie așa când o sală generoasă a găzduit o expoziție pe drept cuvânt considerată un „Eveniment”. Caracterul său deosebit decurge înții de acolo că, după aproape o jumătate de secol, în ea figurează la loc de cinste, adică acela pe care-l merită, personalități „furate” memoriei colective laice, dacă nu interzise, niciodată expuse: neegalatul Mitropolit Andrei Șaguna și merituosul patriot Episcopul Vasile Moga sau politicianul Alexandru Vaida Voievod (ca donator). Lor li se adaugă numeroși protopopi, preoți și preotese, învățători și „învățătoare” care și-au legat numele de activitățile ASTREI măcar prin lucrurile pe care le-au trimis la expozițiile acesteia (1862, 1881, 1905), prin strădania ca ea să fie numeroase, frumoase și edificatoare pentru geniul creator al poporului român.

Și cum să nu fie considerată această expoziție deosebită când în ea sînt expuse peste 500 piese care provin, în marea majoritate, din colecțiile vechiului Muzeu Astra, multe de la Expoziția inaugurată a Palatului Muzeal din 1905: „Junii Brașovului” în costume populare și călări, păpuși în minunate costume naționale, excepționalul album al Minervei Cosma cu modele de cusături, imagini de sate și case în 1905 deja „vechi”, acum cu siguranță dispărute, machete de stîni, instalații, construcții diverse și multe, multe alte exponate.

Și cum să nu fie „Serbările” o reușită, când peste 50 entuziaști — dar și curiosatori — au poposit, în blinde ceasuri de după-amiază, în frumoasa biserică a Sibielului, care a reușit să-și recupereze de sub stratură de var (și neștiință a adevăratei valori) o impresionantă pictură murală, și să-și păstreze — citor și slujitor — un preot cum este Zosim Oancea, bogatul în experiență, cunoaștere și dragoste. Fiește, unul din punctele principale ale vizitei în Mărginime a fost „Muzeul icoanelor pe sticlă” de aici. Pentru unii a fost prilej de revedere, pentru alții receptare a stării de „creștere” (căci dintr-un lăcaș modest, muzeul a devenit o mare expoziție instalată într-un spațiu construit special cu multă trudă), pentru alții dovadă palpabilă că, iată, se poate edifica prin stăruință, dăruire, înțelepciune și știință, se poate edifica deci, orice e plăcut lui Dumnezeu și în folosul oamenilor. Parcă umbra savantului Andrei Oțetea, fiu al satului care-și doarme somnul de veci lângă ușa bisericii, veghează, cu statornicia pietrii devenită monument, la respectul pentru ISTORIA românilor ardeleni!

Putinele cuvinte pe care le dedicăm acestor manifestări comemorative trebuie încheiate cu prezentarea momentului cel mai bogat în sensuri al celei de a doua zi: *slujba religioasă de pomenire* din Biserica de lemn din Bezded (din sec. al XVIII-lea) care întregeste în cel mai fericit chip patrimoniul monumental și spiritual al muzeului. Beneficiind și de prezența părintelui prof. Dumitru Abrudan, a preotului I. Sirbu și diaconului Roman, bisericuța a devenit neîncăpătoare pentru participanții „chemați” spre astfel de manifestări. Dar, la un moment dat, tuturor ni s-a părut că ea crește, își înalță bolta și-și lărgeste zidurile, devine tot mai încăpătoare pentru a putea cuprinde în sine pe toți cei invocați, vii și morți, ce au lucrat și lucrează, pentru binele românilor: citorii ai Astei, membri fondatori, membri onorari, membri pur și simplu, trecuți în lumea de dincolo sau aici de față.

În aceste împrejurări, credem că nu va fi considerată lipsă de modestie citarea cuvintelor cu care președintele Astei a caracterizat muzeul și starea instituțiilor Asociației Astra, dincolo de realități și vizind dezideratele: „Aducem modestul omagiu al Maicii Aste, care s-a bucurat că a fost primită în casa fiului ajuns, înstărit și de vază și să rînduască Dumnezeu ca ASTRA să se poată bucura de realizările fiilor săi: ale Bibliotecii Astra și ale altor instituții care merită să fie reinviolate, căci Maica rămâne nemuritoare. Este slăvit Domnul căci l-a născut o Maică — Sfînta Fecioară Maria. Va trăi Muzeul pentru că l-a născut o Maică — și acea Maică este ASTRA”.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Ana Grama

CHIPURI DIN PRIDVORUL AMINTIRILOR MELE — GALA GALATION —

Abundă amintirile! Ca la Eminescu; „Ne-or troieni cu drag ducele amintire!” Prin zăpezile amintirilor de atunci, de la Chișinău — când inota prin troiene cu ciubotele tolstoene și prin mîngierile amintirilor de acum — când ne apare ca o flăcărie într-o sutană! Viața lui — cu nebanuitele și sfintele lui arderi — a fost o trăire pînă la epuizare, — ca o ardere de tot!... Atunci li sărutam mîna și dînsul ne săruta pe frunte, — la „inteligentă”, — cum îi plăcea să spună, într-un joc de spirit. Azi îi sărutăm amintirea ce arde doar în gînd!... Abundă amintirile! Și în perspectiva distanței le socotim, le judecăm, le numărăm pe toate și nu știm la care să ne oprim mai înții, pentru că toate ne sînt, deopotrivă, de scumpe. Era cel mai iubit dintre profesorii noștri, pentru că s-a ținut mai aproape de noi și s-a cheluit pe de-antregul, ca să ne dea temeiuri nestrămuate în formarea noastră pentru Sfînta Preoteție.

Pînă la lucrarea recentă a preotului Gheorghe Cunesco: „GALA GALATION” apărută în editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, — creдем că știu tot ce a scris și tot ce s-a scris despre opera și personalitatea Părintelui Galation. Această lucrare a depășit pe toți care au scris și mi-a întregit cu mult cunoștințele și o socotesc ca o binefacere.

Am scris și eu un articol, când a fost ales academician, — în revista „Îngerul” a clerului din Eparhia Buzăului, prin anul 1947: „Părintele Gala Galation la Academie” și am vorbit elevilor de la Seminarul Teologic din Buzău, invitat de Părintele Director Dumitru Luca și Părintele Arhimandrit Ghenadie Nițoiu — profesor de limba română — amindoi colegi de facultate. Dar, ce este mai mult, că părintele Gala Galation a fost și oaspetele casei noastre de cîteva ori și după ce ne-am despărțit de Facultate. Atunci a participat și la Sfînta Liturghie, oficiată la Biserica Banu din Buzău și ne-a onorat și cu o predică, atât de mișcătoare și convingătoare, — încît mi se părea că ne aflăm în fața lui Moise pe muntele Sinai.

Dacă scriitorul Gala Galation ne-a dat o literatură sănătoasă și cu Dumnezeu și a servit moralul și socialul prin literatură —, le las a acestea în seama istoricilor și criticilor literari — și eu mă voi mîrgini la o latură mai puțin cunoscută, — sau cunoscută numai de cei care au trecut prin forța lui modelatoare: „Marele nostru Duhovnic”.

Era prin anul 1932, cînd Părintele Gala Galation dădea autografe la bibliotecă „Cartea Românească” din Chișinău pe romanul „Papucii lui Mahmud”, proaspăt apărut. Și prin această activitate, sporea prestigiul Facultății noastre; iar noi eram mîndri de gloria dînsului. În acea vreme ne-a făcut și nouă o surpriză tot cu un autograf — scris cu o caligrafie feminină, — însă pus pe un anunt-invitație, la Afisierul Facultății: „Cine vrea să poftescă în sala anului IV, la „Confesiuni libere”, marți și sîmbătă între orele 17—19, Pr. prof. Gala Galation”.

Citez din memorie și mă voi strădui să fiu cît mai fidel exprimării sale, gîndind că aceste binecuvîntate înțîniri pot rămîne și în înțelepciunea sfîntuitoare, pentru tinerii noștri teologi:

„Dragii mei, mi-am luat asupra mea acest canon, — peste orele de curs, — ca să nu mai treceți voi, pe unde am trecut eu și să nu mai faceți și voi o experiență tristă, — în plus!... Părinții mei au fost boiernași, căutînd să facă din mine un doctor, un inginer, un avocat sau un profesor, — numai preot, — nul Dumnezeu a rînduit altfel! Slăvit să fie Domnul, pentru toate lucrările Sale!... Eu am fost acol „dandy” al Bucureștilor, cu cele mai noi cravate pe care le-a cunoscut vreodată Cheul Dimboviței! Sîntei tineri! A fi tînăr nu este un păcat. Iar noi preoții și profesorii voștri nu sîntem puși să vă îmbrățnim pe voi mai înainte de vreme!... Aveți deschise înaintea voastră restaurantele, teatrele, cinematografele. Exact cum scrie Sfîntul Apostol Pavel: „Toate îmi sînt slobode, dar nu toate îmi sînt de folos; toate îmi sînt slobode, dar eu nu voiesc să fiu biruit de ceva” (I Corinteni, 6, 12).

Și se potrivește de minune și cu unul din proverbele înțelepciunii populare: „Tineretea e o comoră cu primejdie!... De aceea mă străduiesc și eu, ca să nu luați din viață decît numai ce este de folos!... Veți fi preoți, veți fi călugări! Idealul educației rămîne deschis cît toate veacurile! Pentru noi, Iisus Hristos este Idealul Veșnic! Dar acest Ideal este în luptă permanent cu realitățile brutale ale acestei vieți! Fie că vrem, sau nu vrem; fie că ne place sau nu ne place, fie că ne convine sau nu ne convine, — el merge înainte, — așa cum s-a dovedit în cursa istoriei, de aproape două mii de ani, cu toate valurile de ură, cu toți munții de ură, care i-au stat împotriva!... Dealtfel El, Iisus este singurul intemeietor de religie, Care Și-a profețit ura și după moarte!... Dar scris este în Sfînta și dumnezeiască Carte: „Noi însă, împreună lucrători cu Dumnezeu sîntem” (II Corint. 6, 1).

Dacă toate sînt făcute să crească în trup, omul e creat să crească, mai virtos, în suflet. Avem un suflet de mintuiți! Și pentru Hristos un suflet cîntărește mai mult decît lumea toată; „Că ce ar folosi omul de ar dobindi lumea toată; iar sufletul și l-ar pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?” (Marcu, 8, 36—37). De aici, adevărul preț al omului stă în sufletul său. Din suflet, omul scoate și

Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga — nonagenar

În 26 iulie a.c., părintele prof. Dr. Nicolae Neaga a împlinit venerabila vîrstă de 90 de ani. Este vorba de o viață de om închinată slujirii la catedră și la sfîntul altar.

Eruditul dascăl continuă să se dedice scrisului, semnătura sa fiind frecvent înțînilită în paginile publicațiilor noastre teologice.

Ceea ce caracterizează personalitatea părintelui profesor Nicolae Neaga este devotamentul pentru studiul Sfîntei Scripturi și în special al Vechiului Testament.

Este autor al mai multor cărți, ca și a sute de studii în care interpretează texte scripturistice sau tratează teme din acest atît de vast și bogat domeniu al spiritualității vechiltestamentare.

S-a impus ca prioritară preocuparea P. C. Sale pentru evidențierea și explicarea textelor mesianice, fapt ilustrat prin publicarea unor extinse studii și lucrări precum: „Profeții mesianice în Vechiul Testament”, Sibiu, 1929, 92 pag.; „Contribuții la lămurirea textelor mesianice din cartea Facerii”, Sibiu, 1930, 31 pag.; „Profetul Daniel despre Hristos”, Sibiu, 1933, 32 pag.; „Hristos în Vechiul Testament. Însemnări pe marginea textelor mesianice”, Sibiu, 1944, 149 pag.

În egală măsură, părintele prof. N. Neaga a elaborat articole și lucrări cu caracter introductiv, urmînd cu precădere evidențierea importanței și autorității deosebite a Sfîntei Scripturi în Ortodoxie („Apostolatul Sfîntei Scripturi în Biserica Ortodoxă”, art. în „Mitropolia Ardealului”, nr. 10—12/1980), cu precizarea locului convenit Vechiului Testament în spiritualitatea ortodoxă („Hristos și Vechiul Testament”, în „Telegraful Român”, nr. 18—19/1935; „Valoarea Vechiului Testament”, în „Telegraful Român”, nr. 11—14/1933; „Vechiul Testament în gîndirea românească”, Sibiu, 1938, 19 pag.; „N-am venit să stric Legea”. Considerații generale privitoare la însemnătatea Vechiului Testament”, Sibiu, 274 pag.; „Vechiul Testament în Cartea de învățătură”, art. în Studii Teologice”, nr. 3—4/1961; „Ortodoxia și Vechiul Testament”, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7—8/1962; „Valoarea spirituală a Vechiului Testament”, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 9—10/1966; „Atitudinea Sf. Apostol Pavel față de Vechiul Testament”, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 8—9/1967; „Vechiul Testament, factor de educație morală a credincioșilor”, în „Telegraful Român”, nr. 9—10/1968.

Și în domeniul exegetic, părintele prof. N. Neaga se numără între cei mai osîrduitori comentatori ai textului sacru. Este reținut că are în manuscris un comentariu la întreg Vechiul Testament, care acoperă mai multe sute de pagini. Dintre comentariile tipărite amintim: „Face-re — scurte note explicative”, Sibiu, 1945, 255 pag.; „Cîntarea Cîntărilor”, Sibiu, 1931, 44 pag.; „Ecclesiastul — scurte note explicative”, Sibiu, 1941, 86 pag.; „Profetul Obadia”, Sibiu, 1948, 18 pag.

Interesul manifestat de părintele prof. N. Neaga pentru Arheologia biblică s-a concretizat într-o serie de materiale cu subiecte din acest domeniu. Multe din aceste materiale au fost publicate în „Telegraful Român”, cu dorința de a folosi credincioșilor în cunoașterea cadrului geografic și mediului social, cultural și religios în care s-au desfășurat evenimentele mîntuirii. Amintim astfel: „Săpături arheologice în Orient (Ninive, Nubber, Tel-El Amarna, Ierihon). Ultimele descoperiri la mormîntul lui Tut-Ank-Amôn”, în „T.R.” nr. 68/1928; „Betleemul”, în „T.R.” nr. 49—50/1956; „Tara sfîntă — Apele!”, în „T.R.” nr. 7—8/1957; „Tara sfîntă — Ierusalimul”, în „T.R.” nr. 17—18/1957.

Dintre studiile de Arheologie biblică mai extinse amintim: „Descoperiri arheologice în Orientul biblic”, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 9—10/1957; „Orientul antic: localități celebre în Palestina”, în „Mitropolia Banatului”, nr. 1—2/1960; „Monumente de arhitectură din epoca Vechiului Testament”, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7—12/1960; „Descoperirile de la Marea Moartă”, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 9—10/

pe cele bune și pe cele rele! Adevărul religios creștin poate fi trăit la orice vîrstă. Noi preoții și profesorii nu facem minuni. Numai Dumnezeu face minuni. Și cînd Dumnezeu apare — omul tace!... „A ridicat din pescari apostoli și din păgîni mucenici!” Noi facem educație și credem în puterea educației creștine. Avem la îndemînă Biserica. Noi sîntem creștini ortodocși și noi sîntem Biserica celor șapte sfințe Taine. Bisericii l-a încredințat Mîntuitorul Hristos cele trei misiuni ale Sale: de a învăța, de a conduce și de a sfînti lumea pînă la sfîrșitul veacurilor. Prin Biserica Domnul Iisus Hristos a cucerit pămîntul, însă nu cu tunul; ci numai cu cuvîntul, — cu Cuvîntul lui Dumnezeu!...

Veți fi preoți, veți fi călugări! Pînă atunci, ea este Atelierul și Laboratorul vostru. Lucrați aici și individual și social. Din moment ce avem o instituție publică, ea este și socială. Preotul este sîrma și nu curentul, Duhul Sfînt este sufletul și curentul Bisericii. El ne insufflă putere de sus, ne luminează și ne înnoiește sufletul. El ne învinge cu putere de sus și ne ridică din tagma „câldiceilor apocaliptici” și ne înviază sufletul cel omorît cu păcatele! În cartea Apocalipsa stă scris ca pentru fiecare din noi: „Cunosc faptele tale și știu că ai nume, ca și cum ai trăi, dar ești mort” (cap. 3, 1). Și, dacă stăm și facem o mică socoteală, constatăm că trăim într-o lume moartă. Ne hrănim cu carnea animalului, după ce a fost omorît. Locuim în case construite din materiale moarte, perisabile. Preocupați numai de cele lumesti uităm ce ne spune Iisus Hristos: „Tatăl vostru cel ceresc știe că aveți trebuință de toate acestea” necesare vieții (Matei 6, 32).

Trupul flămînzește și însetoșează; dar sufletul nu flămînzește și nu însetoșează!... Trupul se spală și se primește; dar sufletul nu are nevoie să se curățească!... Dar, tot Mîntuitorul Hristos zice spre mîngierea noastră: „Mă duc (în ceruri) să vă gătesc vouă locaș” (Ioan, 14, 2). Atîta vreme cît vom trăi după indulgențele noastre poftite, vom trăi în robia întreitului păcat, de care ne vorbește Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan: „pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții nu sînt de la Tatăl, ci de la lumea aceasta” (I Ioan 2, 16), după cum confirmă și marele nostru poet național Eminescu: „urechea te mînte și ochiul te însală!... Sfîntul Apostol Pavel ne spune că: „Litera ucide; iar Duhul face viu” (II Corint. 3, 6). Iisus Hristos, Domnul și Stăpînul vieții noastre este Iubirea, Care a învins moartea prin Învierea Sa. Dar este și Iubirea care suferă pînă la sfîrșit, pentru necredința oamenilor. El Care a spus despre Sine: „Eu sînt Calea, Adevărul și Viața” (Ioan, XIV, 6), este ca un Soare, Care luminează, încălzește și fertilizează totul, fără să deranjeze nimic din ordinea naturală, însă le transfigurează, — fiindcă El S-a înomenit, ca pe om să-l îndumnezeiască, ne spune Sfîntul Atanașie cel Mare. Și atunci mai cauți altă cale, — ea este greșită; mai cauți alt adevăr, — este minciună; mai cauți altă viață, — nu este viață! El a mutat centrul vieții, în altă viață, — în Viața veșnică!... Știm pe ce stăm, ai cui sîntem și cui slujim! Ne întemeiem pe temelia iubirii din Biserica, ne zidim pe iubire, prin Biserica și ne desăvîșim pe iubire, tot prin Biserica: „Că de trăim, pentru Domnul trăim și de murim, pentru Domnul murim; și de aceea ori de trăim, ori de murim, ai Domnului sîntem” (Rom. 14, 8). În ceea ce mă privește, eu m-am declarat rob al lui Hristos, vasal al lui Hristos, ca să nu mă robasec vrăjmașul din Eden, — vechiul șarpe, care se frîște, pe furis, la strachina cu lapte. A trebuit ca să moară Fiul lui Dumnezeu, ca să ridice pe Adam cu tot neamul omenesc, din osînda veșnică: „Văzut-am pe Satana, ca un fulger, căzînd din cer” (Luca 10, 18). Și, în definitiv, ce are el de împărțit cu omul?... El știe starea de fericire, de unde a căzut și știe și tendința creștinului de a se ridica la starea de fericire cea dintîi și atunci prin invidie, caută să-i taie calea și se opune de-a curmezișul. Iată la ce fel de luptă sîntei chemați! Veți fi preoți, veți fi călugări! (poate vă miră, de ce fac eu mereu apel la călugărie — pentru că ea este armata de geniu a Bisericii). În fața acestui război: „Războiul nevăzută” despre care a scris și Sf. Nicodim Aghioritul, — Domnul nostru Iisus Hristos a ridicat Biserica — singura baricadă de apărare — și ne încredințează: „Că nici porțile iadului nu o vor birui” (Matei 16, 18). La luptă nu merg numai comandanții; ci împreună cu toată oastea. Problema se pune pe ascultare, sau neascultare; „Cel ce vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă și cel ce se leapădă de voi, de Mine se leapădă; iar cel ce se leapădă de Mine, se leapădă de Cel Care M-a trimis” (Luca 10, 16).

Deci să ne revărsăm cu toată energia și convingerea în Biserica! După cum a scris și Sf. Ciprian — Episcopul Cartaginei, cu aproape o mie șase sute ani în urmă: „În afara Bisericii, nu există mîntuire” (Ex. Ecclesia nulla salus!).

Închei cu urarea Sfîntului Apostol Pavel: „Dar peste toate acestea luați dragostea, care este cîngătoare desăvîșirii” (Coloseni 3, 14).
Preot Lăudatu Vasilescu

Formați-vă voința și caracterul moral
(Continuare din pag. a 4-a)

Exemplul Său de caracter a prins în sufletul Apostolilor și credincioșilor Săi, în Martirii și Sfinții care L-au urmat pînă la moarte.

Ca viitori preoți, trebuie să mergeți pe urmele Lui. Să vă formați voința morală ca să fiți oameni de caracter, după voia lui Dumnezeu și cu demnitate, în mijlocul credincioșilor din parohie.

1964; „Douăzeci de ani de la descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă”, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7—8/1967; „Flora și vegetația în Orientul antic” în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, nr. 7—8/1961.

Demne de reținut sînt studiile referitoare la istoria unor popoare din Orient, ca și a unor zone geografice care s-au aflat în strînsă legătură cu Vechiul Testament („Arabii în epoca Vechiului Testament”, în „Mitropolia Ardealului” nr. 7—8/1960; „Hititi și relațiile lor cu Vechiul Testament”, în „Mitropolia Ardealului” nr. 7—8/1961; „Peninsula Balcanică în epoca Vechiului Testament; în „Mitropolia Ardealului” nr. 1—2/1962; „Etiopia în epoca Vechiului Testament”, în „Mitropolia Ardealului” nr. 4—6/1963.

La capitoul „Teologia biblică a Vechiului Testament”, contribuțiile părintelui prof. N. Neaga se caracterizează printr-o tematică foarte variată. Amintim astfel: „Sf. Treime în Vechiul Testament”, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei” nr. 1—2/1960; „Eshatologia creștină (cu prezentarea fundamentelor biblice din Vechiul Testament)”, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 3—4/1971; „Vechiul Testament și ideea păcii”, în „Mitropolia Banatului” nr. 10—11/1958; „Scriitorii biblici despre frumusețea naturii”, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 1—3/1961; „Problema frumuseții în Vechiul Testament (lumea și omul — reflexii ale frumuseții divine negrăite)”, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, nr. 3—4/1958; „Noțiunea biblică de patrie și patriotism”, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7—9/1969; „Concepția Vechiului Testament despre stat”, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7—8/1964; „Valoarea socială a Vechiului Testament”, Sibiu, 1933, 20 pag.; „Vechiul Testament, factor al ecumenismului”, în „Studii Teologice” nr. 9—10/1971.

Toate titlurile amintite pînă aici au caracter ilustrativ, întrucît lista bibliografică a părintelui prof. Nicolae Neaga este încă departe de a fi epuizată.

Teologul cu activitate publicistică atît de prodigioasă este dublat în persoana părintelui N. Neaga de dascălul de vocație, care se numără, între altele, printre profesorii cu cea mai îndelungată activitate de predare: 45 de ani (1928—1973).

În sufletele generațiilor de studenți s-a întipărit profund chipul luminos al omului de la catedră, care menținea treaz interesul nu numai prin profunzimea și claritatea cursurilor sale, dar și prin frumusețea lor literară. Vorba părintelui profesor N. Neaga era caldă și blîndă. Din toată făptura P. C. Sale se răsfrîngeau bunătața și înțelepciunea. A fost înzestrat și cu un pronunțat simț practic, dovedit în îndeplinirea cu demnitate și pricepere a funcției de rector al Institutului Teologic din Sibiu.

A fost om drept și înțelegător în relațiile cu colegii și cu studenții. Ponderat în toate manifestările, părintele prof. N. Neaga s-a menținut departe de rivalități, animozități și conflicte.

Aparținînd generației care s-a format în școlile transilvănene înființate după unirea din 1918, părintele prof. Nicolae Neaga a păstrat viu în suflet sentimentul demnității naționale. A prețuit mai presus de orice instituțiile fundamentale ale poporului român: Biserica și școala.

Munca a fost legea vieții părintelui prof. Neaga. A trăit numai din răsplata muncii sale cinștite.

Greutățile vieții le-a întîmpinat cu resemnare. Nu i-a lipsit din suflet umorul.

A avut o pilduitoare viață familială. Profesor universitar de înaltă ținută, nu și-a uitat rădăcinile înfipte adînc în satul Răhau de lângă Sebes, sat păstrător nu numai al tradițiilor românești și creștinești dar și al unor vestigii din epoca romană.

Aflat în pragul decăderii care îl poartă către vîrstă de 100 de ani, îi adresăm venerabilului nostru dascăl sincera urare de viață îndelungată, cu pace și sănătate. Prezența P. C. Sale printre noi este un prilej de aleasă bucurie. La mulți ani!
Pr. prof. Dumitru Abrudan

Eveniment bisericesc deosebit la Biserica „Dintre Brazi” Sibiu

Așa este cunoscută, deși în momentul de față impropriu este numită astfel, căci braziul a dispărut, iar silueta bisericii apare acum în toată monumentalitatea sa, ca și mormintele marilor personalități din istoria Transilvaniei: Gh. Barițiu, Dr. Ioan Rațiu, Alex. Papiu Ilarian, Alex. Vaida Voievod ș.a., care își dorm somnul în așteptarea învierii de obște sub streșina acestei biserici cu hramul: „Sf. Apostoli Petru și Pavel”, iar din 28 iunie 1992 și hramul Sf. Voievod Constantin Brîncoveanu și fiii săi.

Precum se știe, primele demersuri de zidire a acestei biserici au fost făcute de episcopul martir Inochentie Micu-Klein, zidirea propriu-zisă făcându-se sub episcopul Grigore Maior.

Prin grija și hărnicia vrednicilor preoți: Mihai Sămărghitan, fost foarte mulți ani consilier bisericesc la Centrul arhiepiscopesc din Sibiu, și Traian Bărsan, cit și prin efortul și jertfelnicia bunilor ei credincioși, în ultimul deceniu bisericii i s-au făcut reparații capitale, zugrăveli interioare și exterioare, electricificarea clopotelor, încălzirea centrală, lambrisarea interioară, înlocuirea geamurilor cu vitralii, extrem de reușite, pe unul din ele fiind zugrăvit martiriul Brîncovenilor, instalarea unui nou iconostas, iar pereții au fost îmbrăcați într-o plăcută haină picturală, atât vitraliile cit și pictura fiind realizate de doamna Elena Roșca-Ranghet.

Total înnoită, biserica „Dintre brazi” din Sibiu a fost sfințită Duminică, 28 iunie 1992, de către I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi, de la Centrul eparhial, P.C. consilier Gh. Papuc și Ez. Oancea și arhidiaconii: V. Bălțat, secretar eparhial, D. Luca și Nichifor Stancu.

Credincioșii în mare număr, mulți în minunatele costume sălăștești, au făcut o primire caldă I.P.S. Sale, răspunsurile fiind date de un cor restrâns al studenților teologi și de obște credincioșilor.

În cadrul Sf. Liturghii arhierșitei care s-a oficiat după slujba de sfințire a bisericii, ectenie specială s-a rostit pentru ctitorii, preoții și slujitorii și toți binefăcătorii bisericii adormiți întru Domnul.

La sfârșitul Sf. Liturghii au vorbit:

P.C. prot. D. Luca (Sibiu), despre lumina dumnezeiească ce s-a revărsat în chip special astăzi asupra bisericii și credincioșilor prezenți, ceea ce ne ajută să fim mai buni, mai iertători, mai rugători, mai uniți în cuget și-n simțiri.

P.C. pr. M. Sămărghitan, care, între altele, a făcut un scurt istoric al bisericii care s-a sfințit, împlinind 258 de ani de la zidire, reliefând apoi lucrările de înnoire care s-au realizat la dorința credincioșilor, a căror jertfelnicie a subliniat-o în alese și cinstitoare cuvinte și cărora le-a mulțumit cu toată căldura.

P.C. Sa a menționat de asemenea faptul că vitraliile redau chipurile a 10 sfinți români, zăbovind asupra muceniciei Brîncovenilor, pildă de dragoste față de neamul românesc și Legea străbună. În continuare a mulțumit I.P.S. Sale, în numele preoților și obște credincioșilor, pentru cel de al doilea hram acordat acestei biserici.

Un bogat cuvânt de învățătură a rostit apoi I.P.S. Mitropolit Antonie, care, după ce a zăbovit puțin asupra Duminicii tuturor sfinților români, a 2-a după Rusalii, după ce motivează al doilea hram acordat bisericii care s-a sfințit și care devine prima din țară la care se pune în lucrare Tomosul sinodal de canonizare a unor sfinți români și după ce a evocat câteva personalități ale Mișcării memorandiste, acum la 100 de ani, a adus în atenția ascultătorilor învățătura Bisericii noastre despre cele două judecăți: particulară și universală, de aceasta din urmă legînd și cuvintele: „Încă ne rugăm pentru ctitorii și binefăcătorii acestei sf. biserici”.

În tot ce ați făcut la această sf. biserică, a arătat I.P.S. Sa, v-ați adunat comori în cer, felițându-i pe preoți și credincioșii pentru ceea ce au realizat la biserică ce s-a sfințit și îndemnînd pe ascultători să nu ne legăm prea mult de materie, de bunurile pămîntesti, conducîndu-ne mereu în relațiile cu semenii noștri, de ceea ce Mîntuitorul Iisus Hristos ne învață cînd spune: Ceea ce vreți să vă faceți vouă oamenii, faceți-le și voi lor la fel.

Întrucît P.C. pr. M. Sămărghitan avea toate distincțiile pe care Biserica noastră le acordă unui preot, I.P.S. Sa a hirotesit într-un „iconom stavrofor” pe P.C. pr. Tr. Bărsan și Z. Drăghici, acte de prețuire înmînînd totodată Consiliului și Comitetului parohial.

La agapa care a urmat, a luat cuvîntul P.C. pr. Tr. Bărsan, care a reliefat bucuria și importanța evenimentului, subliniate și de participarea masivă a credincioșilor, pentru care această zi „va rămîne de neuitat”.

La sfârșit a vorbit I.P.S. Mitropolit Antonie, care, între altele, a adus în atenție ziua de 28 iunie 1940, cînd fosta U.R.S.S. a rupt din trupul țării, în condițiile și durerile știute, Basarabia și nordul Bucovinei, subliniind rolul Bisericii, Școlii și Armatei în momentul de față, revitalizarea lucrării filantropice a Bisericii și îndemnînd totodată la gândire creatoare și cultivarea unității de gândire și simțire românească.

Sărbătoare de suflet în „Orașul Săcele”

Unul din cele „7 sate” de odinioară ale județului Brașov, care azi alcătuiesc Orașul Săcele — străvechiul sat mocănesc Satulung, așezat pe drumul național ce duce de la Brașov spre Mănăstirile Cheia și Suzana pe Valea Teleajenului la Ploiești, a găzduit Duminică, 31 mai 1992, în biserică „Sfânta Adormire”, înalți oaspeți de la Centrul Eparhial Sibiu, în frunte cu I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, veniți la sărbătoarea săceleilor, care au ținut să aducă un pios omagiu personalității românești, fiu al satului intrați în istoria patriei și totodată pentru a binecuvînta lucrările de înnoire efectuate la această monumentală biserică.

La ora 9,30, I.P.S. Mitropolit Antonie, însoțit de P.C. pr. prof. Liviu Streza, secretar științific la Facultatea de Teologie din Sibiu, doi diaconi și un grup de studenți teologi de la Sibiu, a fost întâmpinat de un sobor de preoți în frunte cu P.C. pr. Zenovie Moșoiu — protopopul Brașovului.

După primire, a urmat sfințirea bisericii, apoi Sf. Liturghie arhierască în biserică devenită neîncăpătoare.

La pricteasă P.C. prot. Zenovie Moșoiu a făcut o prezentare a parohiei, specificului ei, precum și a celor doi preoți ai bisericii din Săcele. Preotul Mircea Leb a prezentat importanța acestei sărbători de suflet românesc:

- Împlinirea a 175 de ani de la zidirea bisericii,
- 100 de ani de la moartea marelui pictor Mișu Popp, care a pictat în întregime această biserică,
- un pios omagiu memorandistului G. Moroianu (1892) — fiu al satului ce-și doarme somnul de veci sub streșina bisericii,
- omagiu episcopului Nicolae Popea tot fiu al satului — fost vicar al marelui mitropolit Andrei Șaguna,
- omagiu lui Radu Popea — tribun al lui Avram Iancu, care și el odihnește lângă biserică parohială.

Preotul Ioan Cornea a făcut apoi o dare de seamă asupra lucrărilor efectuate în ultimii ani la această biserică — reinnoită complet, dotată cu mobilier nou din stelar sculptat, acoperiș din țiglă glazurată — zugrăvit biserică în exterior și multe altele, valoarea lucrărilor la prețurile actuale, fiind de peste 15 milioane lei.

I.P.S. Mitropolit Antonie a rostit un bogat cuvînt de învățătură, sorbit cu nesăț de credincioșii prezenți, care vor purta de-a pururi în suflete această amintire a înălțării înalt ierarh al Bisericii noastre.

În încheiere, I.P.S. Mitropolit Antonie a distins și hirotesit într-un „iconom stavrofor” pe preoții Ioan Cornea și Mircea Leb, povățuindu-i să lucreze cu aceeași râvnă în ogrorul Domnului, pentru prosperarea parohiei lor încredințate.

De asemenea, I.P.S. a oferit scrisori de apreciere episcopilor Nicolae Seitan, Ioan Băzărea și Barbu Teșileanu, precum și Consiliului parohial.

La sfînta slujbă precum și la agapa ce a urmat a participat și primarul orașului Săcele dl. Vasile Lăța, care, într-o alocuțiune, a mulțumit I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului pentru bucuria sufletescă ce ne-a oferit-o venind în mijlocul nostru și a promis că va sprijini biserica în problemele pe care le are, căci fiu al Bisericii stră-bune este și din părinți credincioși provine.

Cei doi preoți au mulțumit I.P.S. Sale pentru înaltele distincții pentru sfaturile primite și pentru cinstea deosebită ce a făcut-o parohiei și au promis că vor fi și pe mai departe aceiași slujitori cu râvnă la altarul străbun, buni chivernisitori ai parohiei și fii ascultători ai I.P.S. Sale.

Pr. Mircea Leb

O prestigioasă apariție livrească: N. Steinhardt „DĂRUIND VEI DOBÎNDI”

O capodoperă a exegezei și omileticii ne-a dăruit părintele Nicolae sau monahul eseist de la Rohia; sau, mai bine zis, Dumnezeu ne-a înzestrat mai întîi cu acest om ales la această răsărire de drum al Damascului modern.

Nu vom putea stabili întru totul plinătatea darului sau a dobîndirii acestei lucrări de care se leagă și unde a elaborat atîtea rostiri ariose întru fericirea noastră dinlăuntrul sufletului acest prinț întru rînduirea gîndurilor drepte socotite.

Ne zbatem și sintem abțiați să agonisim, să cucerim și să dobîndim cit mai multe valori materiale și spirituale. Este firea lui Adam cel dintîi — pentru care nimic nu e străin să facă și să nu guste — actualizată în omenirea acestui sfîrșit de veac și de mileniu, dornică de noi cerceri, de noi progrese și de mult senzațional. Este „lumea lui a avea” unde „a fi” rămîne marginalizat sau desconsiderat, cum ar zice Fer-Augustin.

În fața acestei lumi cu golătatea ei adamică a venit Fiul lui Dumnezeu ca prin propria Sa deșertare (chenoză) să ne fie model și să ne îmбие golirea noastră de sine, revărsarea din noi pentru dobîndirea unui sine plener umplut de întoarcere înmulțită a tot ceea ce am dăruit și realizarea fericirii în comuniunea tuturor darurilor oferite și primite.

Acest dar al fericirii ni-l oferă această carte de eseistică creștină a lui Steinhardt și această stare o putem dobîndi, aplecîndu-ne cu seriozitate asupra fiilor ei.

O condiție sine qua non a citirii și a înțelegerii cituși de puțin a acestei cărți este să fi citit mai întîi Sfînta Scriptură sau cel puțin Noul Testament.

„Dăruind vei dobîndi” este o carte eminamente a unui creștin profund, a unui trăitor și gustător de Hristos, nu doar a unui simplu convertit.

Dăruind vei dobîndi, atît la propriu cit și la figurat. Dar ce să dăm? Să dăm din prisosul nostru? Asta o fac și păgînii. Ni se cere să dăm din puțînul nostru și chiar bîna puțînului nostru, ca văduva din Evangelhie care a dat ultimul bănuț (Mc. 12, 41—44), să dăm tot ce avem, ba chiar ce nu avem (pag. 140). „Dînd lumina pe care nu o ai o vei avea și tu”. „Mai fericit este a da decît a lua” (F.A. 20, 35).

Prolegomena verbiis — Timpul smochinelor, Viața monahală, Lumea lui non A, Verbum Dei — Apa cea vie, Generatio haec — Frîmîntarea lumii de azi, Lux in tenebris lucet, iată doar cîteva capitole și

subcapitole ce marchează ținuta și valoarea cărții pentru temele ce le dezbat.

— „Bucuria e, neîndoelnic, tema fundamentală a creștinismului” (p. 22).

— „Legea nouă poate fi conspectată astfel: Crede și nu te înfricoșă” (p. 65).

— „Prin luptă și rezistență se ajunge la constatarea faptului că toate marile ispite, ...nu-s nimic alta decît fum și amăgiri, aburi și iluzii” (p. 71).

— „A ieși din sine înseamnă a ne putea privi cu ochi străini, din afară, obiectivi” (p. 119).

— „Pe acest pămînt, cel mai sigur mijloc de a intra în comuniune cu Atotputernicul, mijlocul fără greș și instantaneu este săvîrșirea binelui, ajutorarea aproapelui aflat în necaz” (p. 131).

— „Cu o vorbă bună putem roua sufletul cel mai pustiit al unui semen al nostru” (p. 145).

— „Să păzim cu trezie și prudentă ușa sufletului nostru. Să nu o deschidem decît Domnului, dracilor niciodată și nici măcar foarte puțin, căci și aceasta le-ar permite să se strecoare și să prolifereze” (p. 266).

Iată cîteva spicuri, cîteva rostiri cu rang de aforisme ce-i oferă cărții calitatea sa eseistică.

Lumii acesteia încorsetată și strivită între chingile materiale, înguste și meschine în care ne zbatem, eseistul creștin ne propune o lume opusă, o anti-lume, lumea lui non A, predominantă de valorile spirituale și morale. Vom fi părtașii acestei lumi prin gîndul și fapta noastră exprimată atît de semnificativ de N. Steinhardt: „Dăruind vei dobîndi”.

Cu acest titlu răsărit ca o nouă stea în „Galaxia Gutenberg”, cu această invitație de suflet, DĂRUIND VEI DOBÎNDI, Editura Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului vă recomandăm noua sa apariție pe piața livrească.

Cine a gustat „Jurnalul fericirii” și a simțit revărsîndu-se în sufletul lui harul bucuriei și fericirii, citind această carte va descoperi noi resurse și va înțelege mai deplin calea spre fericirea adevărată, spre care năzuim cu toții.

Preot Vasile Borca

* Cartea poate fi comandată la Episcopia Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare, str. Avram Iancu nr. 5.

DESPRE VECHIMEA CORULUI BISERICII „SF. NICOLAE” DIN ȘCHEII BRAȘOVULUI

Inițierea de coruri bisericești, cu atribuții exprese în desfășurarea serviciului divin, a constituit, după cîte cunoaștem, o veche opțiune a Bisericii Ortodoxe Române. Numeroasele studii și articole semnate, în trecut, de Titus Cerne, Teodor T. Burada, Iosif Velceanu sau mai în anii din urmă, de George Breazul și Zeno Vancea pun în lumină, cu prisosință, o activitate muzicală ale cărei resorturi moral-religioase și artistice se regăsesc în dorința oamenilor de a cînta în cor de peste un secol și jumătate.

Despre corul bisericii „Sf. Nicolae” din Șcheii Brașovului s-au făcut multe referiri mai ales cînd a fost vorba despre dirijorii săi din veacul al XIX-lea: Ciprian Porumbescu, Nicolae Popovici, George Dima, Timotei Popovici.

Unii publiciști, de exemplu, pun în legătură o astfel de înjghebare corală bisericească odată cu prezența lui Anton Pann pe aceste meleaguri (1821, 1828?); mai precis este vorba de obligațiile reputatului muzician român față de *Reprezentajia* bisericii de aici, și anume, de a cînta școlărilor cîntării mărunte ale Sfîntei Liturghii atît pentru «horul drept» cit și pentru «horul stîng». Neînțelegerea termenului de «hor» a făcut și pe muzicienii să susțină existența unui cor, la Mănăstirea Putna, din vremea Protosaltului Eustatie. Acest din urmă exemplu a făcut pe bizantinologul român Gheorghe Ciobanu să facă următoarea corectură: «Cit privește existența unui cor, în sensul de ansamblul de cîntăreți repartizați pe diferite voci, nici nu poate fi vorba, pentru simplul motiv că muzica psaltică a fost dintotdeauna omofonă. Se confundă aici — remarcă Gh. C. — formația corală cu părțile laterale ale altarului, unde stău psalții, și care se numesc tot cor [«hor»] sau — cu termenul slav — strană”.

În altă ordine de idei, în unele lucrări de istoriografie muzicală se leagă existența corului bisericii „Sf. Nicolae” de anul 1873. Evident că, în acest caz, se are în vedere data la care George Dima este numit de Comitetul parohial ca dirijor al acestui cor.

Ce se știe, astăzi, despre existența acestui cor? În primul rînd că, în aprilie 1846 credincioșii din Șcheii au ascultat, în prezența protopopului Ioan Popazu, un cor alcătuit din copii care [...] a dat răspunsuri, la Sfînta Liturghie, după modelul cîntărilor de la Viena și București. Evenimentul muzical religios a fost receptat cu intensitate îndată că, la peste un deceniu, George Barițiu, cu ocazia înfîlțirii membrilor *Astrei* (Brașov) din 1863, va face o îndepărtată aluzie: „În zilele noastre se încearcă alții a introduce în biserică răsăriteană armonia [...]” — că în toată viața mea n-am auzit, așa frumos în biserică, precum cîntă corul din București la biserică Curtea Vechie”.

În mod cert că inițierea Gimnaziului românesc din Șcheii Brașovului (1850) a adus după sine și impulsuri binefăcătoare stării muzicale de aici. Este explicabil și oportunitatea insistenței corului profesoral de la Gimnaziul brașovean, din vremea respectivă, de a susține introducerea cîntării armonice între obiectele de învățămînt dar față de care Gavril Munteanu, directorul de pe atunci, avea și unele rezerve: „Vocile ce se ridică spre a populariza introducerea muzicii vocale în locul melodiei sau psaltichiei prin bisericile noastre — nota profesorul — devin tot mai dese. Ne rezervăm a vorbi cu altă ocazie pînă unde se poate recomanda și a practicabilă introducerea muzicii vocale în rîndul nostru. Acum ne mîngînim a exprima: «Că nu tot ce e nou e și bun, nu tot ce e vechi e și rău»”.

Sesizat de demersurile insistente adresate Eforiei școlare din Brașov, în principal de către profesorii Nicolae Pop și Pantelimon Dima (fratele compozitorului G. Dima) — inițiatorii în fapt ai corului de muzică vocală ce urma să ia ființă la Gimnaziul românesc — psaltul George Ucenescu își face și el cunoscută, la începutul anului 1866, următoarea opțiune:

„Prea Onorată Eforia,

La mult stimată hartiă a Prea Onorabilei Eforii din 19 septembrie anul cîrugătoriu, nr. 119 viu cu cea mai adîncă reverență a răspunde, cum că eu, ca iubitoriu de prosperarea școlarelor noastre și doritoriu de a se înființa un cor de muzică vocală dintre elevii gimnaziului și școlăile normale [primare], ce avem, și totodată ca unul carele în postul meu de psalt — deși mă lupt cu greutatea vieții pentru salariu cel puțin, care-l trag de la biserică Sf. Nicolae, totuși nu vreau să fiu nefolositoriu școlăii noastre; ci crezînd împrejurărilor, care au adus cu sine trebuința, a se detrage din plata de una suta florini v.a. pe an, care o avusesem pînă acum de la Prea Onorabila Eforia pentru propunerea muzicii bisericești la școlăile noastre, sunt gata cu toată bunăvoința a servi în aceeași calitate stradalnică și pe langă cincizeci de florini v.a.; ba încă doresc a participa și la înființîndu cor de muzică vocală pe altariu bisericii și școlăii noastre.

Pre langa care cu tot respectul sunt al Prea Onorabilei Eforii plecatu serv. Brașov, 22 septembrie, 1866. Giorgi Ucenescu”.

Puternic animată de perspectiva unui cor cu atribuții în viața școlii și bisericii ortodoxe din Șcheii Brașovului, Pantelimon Dima și Nicolae Pop vor cîștiga, prin oferta lor, în fața Eforiei școlare înălțîndu-l pe cel care răspîndise atîta emulație, între elevii gimnaziului, pentru muzica de tradiție bizantină, și anume George Ucenescu. După mai puțin de o lună profesorii brașoveni (Pantelimon Dima și Nicolae Pop) vor înainta o nouă corespondență Eforiei școlare, în același scop, la data de 6 octombrie 1866.

Și la mai puțin de un an de la această întîmpinare, o notiță publicată la Sibiu, în *Telegraful român*, avea să atragă atenția cititorilor transilvăneni: „Pre noi eri și azi ne-au surprins și ne-au încîntat corul muzicii vocale introdus în biserică Sf. Nicolae de aici. Această biserică este quasi o catedrală a Brașovului, tocmai de aceasta căpeteniele acestei biserici simțînd însă demult lipsa acestui cor sau muzicii vocale, s-a fost încercat de vreo zece ani încoace a-l înființa, dar încercările n-au fost ispitite vreun rezultat multumitor. Acum le-a reușit profesorilor Pandeli Dima și Nicolae Pop să formeze un cor de peste 60 «studenți» [elevi], care cu o întonare atrăgătoare ne-au încîntat [...] iar imbulzeala din aceste zile a fost rară”.

De acum înnoirile organizatorice ale corului „studenților” de la biserică „Sf. Nicolae” din Șcheii se succed în beneficiul propășirii învățămîntului românesc. Iată unul din documentele vremii ce confirmă sub-

linierea noastră: „Onorată Eforie! E cunoscut, cum că muzica are influența cea mai mare asupra dezvoltării inimii, prin urmare instituirea de creștere, care au scop pe langa cultura spirituală și mobilizarea inimii, au neapărat lipsă de muzică, fie vocală sau instrumentală. Adevărat că gimnaziul nostru suferă de lipsa aceasta, deoarece aici e introdusă muzica vocală, și după cum știm există deja un cor de studenți gimnaziali; însă condițiile, sub care e introdusă azi muzica vocală, nu îi garantează viitorul ei, de aceea își iau subscrișii voia a face un proiect în privința aceasta [...]”.

Propunem dară, ca on[orata] Eforie să se pună în înțelegere cu on[orata] Reprezentajia a bisericii cu hramul S[fințit] Nicolae, ca, primind corul în biserică, să contribuie la susținerea lui cu cel puțin 600 fl.v.a. pe an; iar pentru restul de 295 fl. să facă on[orata] Eforie un fond, în care va cînta corul iară prisosul se rămîna la fondul muzical pentru studenți.

Aprobîndu-se și efectuîndu-se acest proiect, s-ar putea ajunge 3 foloase de mare importanță: 1. s-ar asigura existența muzicii vocale la gimnaziul nostru, 2. am avea pentru todeauna cor în biserică și 3. care merită deosebită considerațiune, este folosul acela, că s-ar putea ajuta în tot anul 15 studenți la continuarea studiilor gimnaziali.

Ai onoratei Eforii cu toată stima
Brașov în 16/28 ianuarie 1869
Pantelimon Dima
Dr. Nicolau Pop”.

Noile documente ce atestă începuturile activității corului bisericii voievodului din Șcheii Brașovului fac posibilă cîteva concluzii și anume: — Pornind de la o mai veche consenținare și anume că, în anul 1841, „pe lingă obicinuitele rugăcîni vîrsate din rosturi credincioase [...] tinerimea scolastică resună cîntarea *Doamne, caută cu îndurare*” dar mai ales de la atestarea corului de elevi din 1864 este limpede că aceste date infirmă cele susținute pînă în prezent depășind ca vechime multe alte coruri din spațiul transilvănean.

De asemenea, printre momentele semnificative înscrise în cronica existenței corului bisericii „Sf. Nicolae” din Șcheii trebuie să avem în vedere, mai ales ca vechime, cele din anii 1846, 1866, 1873 dar și care au urmat anului 1881—1882 cînd Ciprian Porumbescu va înainta Comitetului parohial propunerea de a se procedea la înființarea unui ansamblu vocal bisericesc format „din junii și bărbății din popor, precum și șoțiile, respectiv fetele lor [...] așa cum se fac în alte părți coruri de plugari, așa putem și noi crea un cor și încă puternic din sînul poporului nostru”.

Îndelungată tradiție corală patronată de slujitorii bisericii „Sf. Nicolae” din Șcheii Brașovului a avut darul de a fi contribuit atît la înnoirea moral-religioasă și artistică a credincioșilor, tineri și virșnici, dar și la înjghebarea altor coruri cu rezonanță deplină în istoriografia muzicală și culturală românească.

Constantin Catrina

1 Oltean, Vasile și Faust, Remus. *Începuturi corale la biserică „Sf. Nicolae” din Șcheii Brașovului*, în: *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, nr. 7—9, 1987, p. 524—537.

2 *Antologhionul lui Eustatie Protosaltul Putnei*, București, Editura Muzicală, 1983, p. 107. Ediție îngrijită și anotată de Gheorghe Ciobanu și Marin Ionescu. Prefață și studiu introductiv de Gheorghe Ciobanu.

3 *Siebenbürger Wochenblatt*, Brașov, nr. 33, 23 aprilie 1846, p. 130.

4 *Căldantia pentru poporul român... 1863*. Întocmit de George Barițiu, p. 1—17.

5 *A cincea programă a gimnaziului cu I—IV clase române de religie ortodoxă orientală*, în Brașov, pe anul școlar 1863—64, p. 32.

6 Arh. st. Brașov. *Fondul: Eforia școlarelor*, dosar nr. 127, fila 6.

7 *Telegraful român*, Sibiu, nr. 48, 15/22 iunie 1867.

8 Arh. st. Brașov. *Fondul: Eforia școlarelor*, dosar nr. 127, fila 1.

9 *Gazeta de Transilvania*, Brașov, nr. 15, 13 aprilie 1841, p. 1.

10 Colan, Ion. *Ciprian Porumbescu și Brașovul*, în: *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, nr. 6—8, 1964, p. 464.

Sfînțirea bisericii din Viscri, prof. Rupea

Așezată pe o vale mănoasă, între Bunești și Dacia, în localitatea Viscri conviețuiesc frățeste două comunități: una evanghelică și alta ortodoxă, români, mai puțin la număr, făurindu-și o biserică, în locul alteia de lemn dispărută, dintr-o școală confesională.

Prin strădania lor și a preotului care îi administrează, Lup Gheorghe din Bunești, acestei biserici i s-au făcut reparații capitale și zugrăveli noi, în urma cărora, din încredințarea I.P.S. Mitropolit Antonie, biserică a fost sfințită de P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul, Duminică, 5 iulie 1992.

După slujba de sfințire, s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierască, probabil prima de acest fel, în cadrul căreia, la pricteasă, a predicat P.C. cons. Gh. Papuc, despre ochiul sufletesc sau conștiința morală din om.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, au vorbit:

P.C. prot. Gh. Oprîș (Rupea), care a făcut o prezentare a parohiei, și P.C. pr. Gh. Lup, care a arătat lucrările făcute și a mulțumit tuturor celor ce i-au stat în ajutor și participanților la sf. slujbă.

Cuvînt de învățătură au rostit apoi P.S. Episcop-vicar Serafim, care a zăbovit în special asupra pronoiei divine.

P.C. pr. Gh. Lup a fost distins și hirotesit într-un „iconom stavrofor”, acte de prețuire acordîndu-se totodată Consiliului și Comitetului parohial.

La agapa care a urmat au vorbit: Dl. I. Viscrean, cînt. bisericesc la Bunești, d-na învățătoare *Caroline Fernolend*, din partea comunității evanghelice, St. Tista, Maria Balica, pr. A. Răduleț, vicar și P.S. Serafim.

În după amiaza zilei s-a oficiat vecernia la parohia Jibert, prot. Rupea, unde o izbită pictură, executată de dl. N. Tolea, începe să îmbrace pereții bisericii și unde au vorbit: P.C. vicar A. Răduleț, dl. episcop V. Tîbrea și P.S. Serafim.

Sub sprinceană serii, s-a făcut o vizită la M-reă Bucium, nu de parte de țara lui Negru Vodă, unde biserică este pe terminate și începe să prindă contur o mică obște monahală de călugărițe.

INFORMAȚII

— Intre 2—5 iulie a.c., I. P.S. Sa a luat parte împreună cu P. C. Pr. Dr. Mircea Păcurariu, decanul Facultății de Teologie din Sibiu, la lucrările unei *Consultații* organizate de Consiliul Ecumenic al Bisericii și de Conferința Bisericilor Europene, la Geneva, împreună cu delegații ai tuturor Bisericilor ortodoxe, discutind tema: *Uniatismul în contextul ecumenic actual*.

— Simbătă, 11 iulie a.c., Înalt Prea Sfinția Sa Dr. Antonie Plămădeală a prezidat lucrările Consiliului Eparhial Sibiu.

— Marți, 14 iulie a.c., I. P.S. Sa a luat parte la funeraliile fostului episcop al Oradiei, Dr. Vasile Coman.

— Miercuri, 15 iulie a.c., I. P.S. Sa a prezidat o ședință de lucru a Permanenței Consiliului Eparhial Oradea.

Cu acest prilej în catedrala orașului (Biserica cu lună) I. P.S. Sa a rostit un cuvânt de omagiere pentru ierarhul trecut la cele veșnice.

— Duminică, 19 iulie, I. P.S. Sa a primit un grup de credincioși din Basarabia aflați în vizită la Sibiu.

— Marți, 21 iulie a.c., I. P.S. Sa a primit pe D-na Brigitta Thyssen, pastor din Danemarca.

— Miercuri, 22 iulie a.c., I. P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Schitul Păltiniș.

— În aceeași zi, I. P.S. Sa a acordat un interviu Televiziunii române.

— Intre 9—19 iunie 1992, în Arhiepiscopia Sibiului s-a desfășurat prima conferință preotească din acest an, la care s-a tratat tema: *„Libertate și responsabilitate în Biserică. Actualitatea științelor canoane în menținerea unității și comuniunii în Biserică”*.

Conferința a fost prezidată de I. P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, la protopopiatele Medias, Avrig, Făgăraș și Brașov, de P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul la protopopiatele Sibiu și Sf. Gheorghe și P.C. vicar A. Răduțel la protopopiatele Rupea, Săliște și Agnita.

Pe marginea temei au luat cuvântul însoțitorii I. P.S. Sale și un mare număr de preoți la fiecare protopopiat.

Cu prilejul încheierii festive a anului școlar 1991—1992, multe parohii din Arhiepiscopia Sibiului au acordat premii în cărți, icoane, cruciulițe etc., fie pentru toți elevii buni ai școlii respective, fie pentru cei ce s-au distins la învățământul religios-moral. Intre acestea amintim: Parohia din Agnita, Sibiu-Trei stejari, Brașov-Blumăna I, Prejmer, Rîșnov, Dumbrăvița (prot. Brașov), Moeciul de Jos (prot. Brașov), Ucea de Jos (prot. Făgăraș), Medias ș.a.

— În 11 iulie 1992, a avut loc la reședința mitropolitană din Sibiu ședința de lucru a Consiliului arhiepiscopesc. Desfășurată sub președinția I. P.S. Mitropolit Antonie, Consiliul a rezolvat o seamă de probleme curente de ordin bisericesc, cultural, economic ș.a.

Intre hotărârile luate se numără și reinstituirea *Duminicii bolnavilor*.
Arhid. Visarion Băltă

Cum am întemeiat revista „Luceafărul.”

Am avut marea cinste, ca aproape un deceniu, să fiu cel mai apropiat colaborator și prieten al scriitorului și gazetarului Aurel Paul Bănuț, născut la Rupea, la 23 octombrie 1881, de numele cărui se leagă înfăptuirea unui valoros act de cultură, întemeierea la 1 iulie 1902 a revistei „Luceafărul” de la Budapesta.

Cu trei decenii în urmă, când s-au împlinit 60 de ani de apariția acestei prestigioase publicații, care a jucat un rol important în promovarea ideilor Unirii din 1918 și a literaturii române, autorul acestei fapte de ispravă, cum ar fi numit-o scriitorul, mi-a mărturisit:

„Ca student în drept, anul III, întemeiez, în 1902, la Budapesta revista studentească Luceafărul și o susțin din propriile mele mijloace materiale, ca editor și redactor responsabil, de la 1 iulie 1902 până la sfârșitul acestui an, rămânind apoi numai editor, până la 1 aprilie 1903, când revista trece în proprietatea lui Octavian Goga și Aprilie Tăslăuanu.”

O altă precizare cu privire la apariția revistei am întâlnit-o într-un manuscris „Curriculum Vitae”, în care A.P. Bănuț relatează:

„După citeva „convorbiri literare” cu prietenii Goga, Montani, Ciura, Lupaș, Ion Lapedatu, Octavian Prie, D. Stoica și alții, întemeiez revista Luceafărul, copilul meu plăpând, adoptat mai încolega de-un tată zdrăvăn și vînjos, amicul Octav Tăslăuanu.”

După cum se știe revista a apărut bilunar de la 1 iulie 1902 — până la 1 septembrie la Budapesta, apoi la Sibiu de la 15 octombrie 1906 până la 15 august 1914 și după primul război mondial la București de la 1.I.1919 la 1 mai 1920.

Revista a reușit să adune colaboratori de prima mărime ai literaturii noastre, cum sint: Ion Agărbiceanu, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Eugen Lovinescu ș.a.

Împlinindu-se 90 de ani de la apariția acestei reviste am dorit să aflu lucruri în plus despre întemeietorul ei.

Mare mi-a fost mirarea când am constatat că în dicționare și enciclopedii atunci când se vorbește despre această revistă, numele lui A.P. Bănuț nici nu este amintit. Ne întrebăm pe bună dreptate, cine a avut interes să ascundă adevărul? După ațitia ani realizez, ceea ce cu mîhnire îmi povestea scriitorul, la începutul anului 1970, la vârsta de 89 de ani:

„Treizeci de ani au fost mereu schimbați întemeietorii Luceafărului, iar despre mine nu s-a pomenit mai nimic”. Cine dorește să afle adevărul despre adevăratul întemeietor al revistei n-are decît să consulte colecția de la 1 iulie 1902—1 aprilie 1903, pe ultima filă consemnându-se: editor și redactor responsabil Aurel Paul Bănuț.

Într-un articol intitulat „Viața și activitatea mea”, publicat postum, în volumul „Scrieri” îngrijit de scriitoarea Petronela Negoșanu și apărut la Editura Minerva, într-un post scriptum, autorul, cu un an înainte de a ne părăsi (a murit la 27 iulie 1970 fiind înmormîntat în cimitirul „Groaveri” din Brașov), nota:

„Pesemne „dreptatea iminentă” a hotărît ca adevăratul întemeietor al „Luceafărului” din Budapesta să supraviețuiască tuturor membrilor comitetului de redacție din 1902, intrînd într-al 88-lea an al vieții — Habent Sua fata libeli, adică fiecare carte să-și aibă destinul ei.”

Pentru tot ce a făcut pentru cultura și literatura noastră ca scriitor, publicind două volume: *Tempi Passati*, 1931, volum premiat de Academia Română, și „Oameni de ispravă”, tipărit la Sibiu în 1939, premiat de Asociațiunea pentru cultură și literatură din Sibiu, pentru o prodigioasă activitate cultural-artistică desfășurată timp de șapte decenii (a înființat trupe de teatru și căminele culturale din Ocna Sibiului și Tinca-Bihor), a militat pentru înființarea unui teatru național la Cluj, înainte de primul război mondial, în calitate de director artistic al Societății pentru fond de teatru, dar mai ales pentru aportul adus la întemeierea revistei „Luceafărul”, să nu-l uităm pe Bănuț!

Petre Istrate

PROFESOR UNIVERSITAR DR. SIMION RELI (25.VII.1882—12.IX.1945)

S-au împlinit 110 ani de la nașterea regretatului Prof. Univ. SIMION RELI, cunoscut ca enlavius duhovnic, eminent dascăl, erudit om de știință și devotat familist.

Născut la Pătrăuți, pe Sărățel, afluent al Siretelui Mic, la 25 iulie 1882, din părinții Teodor și Irina Ungureanu, gospodari mijlociași, a fost al doilea copil al lor din cei șase (trei băieți și trei fete).

Școala primară a urmat-o în comuna natală, iar liceul, facultatea de teologie și doctoratul, la Cernăuți. Ulterior a făcut studii de specializare la Leipzig și Viena.

După absolvirea Facultății de teologie, ca preot a deservit parohiile Rogojeni, Adîncata, Comărești, Siret, Cindești, iar în cele din urmă la Cernăuți. Pretutindeni se impune ca un duhovnic sobru, conștiincios, demn, atașat și iubit de enoriașii săi.

În primul război mondial este mobilizat ca preot militar și trimis la Brūx (ceh. Most) din Boemia, calitate în care căuta să vină în ajutorul localnicilor și să aline durerea acelorale căror rude apropiate au căzut pe front.

După terminarea războiului se reîntoarce la Cernăuți unde datorită deosebitului său comportament ca duhovnic și om de omenie, este chemat și numit ca profesor de Istoria Bisericii Române la Facultatea de teologie.

Printre erudiții profesori de la această facultate cernăuteană, cum au fost Nicolae Cotos care a predat Teologia fundamentală, Vasile Gheorghiu care s-a ocupat de Exegeza Noului Testament și Vasile Loichiță care s-a preocupat de Dogmatică, Simion Reli se impune ca un eminent cadru didactic. Disciplina sa preferată este Istoria Bisericii Române. O expune în prelegeri libere, prezentate la un înalt nivel științific. Pentru a veni în ajutorul discipolilor săi, care l-au stimat, iubit și admirat, elaborează un curs, care se multiplică la mașina de scris. Cursul are două volume. Îl lansează în 1931. Ulterior, intitulându-și cursul „Istoria vieții bisericești a Românilor”; publică vol. I în 1942. Volumul cuprinde 479 pagini, 4 figuri și 192 de titluri bibliografice.

Concomitent cu activitatea sa didactică ocupă postul de director onorific al arhivelor statului din Cernăuți, unde în urma studierii documentelor existente, elaborează și publică lucrări monografice despre localități ca Cernăuți, Igești și Siret. Prezintă apoi o serie de școli, biserici și mănăstiri ca cele din Cozmeni, Dragomirna, Putna, Sucevița; scoate în evidență trecutul românesc al satelor Bucovinei dintre Nistru și Prut. Publică și alte subiecte cum sint lupta strămoșilor pentru limbă, credință și morală, politica religioasă a habsburgilor; propaganda catolică austriacă; celebritățile autohtone; evocă personalitatea lui N. Bălcescu, D.C. Isopescu, N. Iorga, Vartolomei Măzărănuș, S. Morariu și C.A. Rosetti.

Alt merit și-a câștigat Simion Reli, în calitate de profesor și subdirector al Institutului și Seminarului pedagogic Universitar de Cernăuți, unde pe lângă atribuțiile profesionale pe care le-a avut și cele administrative, a redactat și publicat o serie de articole, din care pomenim: *Insemnătatea pedagogică a sfintei Taine a Mărturisirii* (1939); *Metoda de instrucție și educație în școlile mănăstirești, bisericești și în academiile domnești* (1932); *Mila creștină în trecutul românesc* (1933); *Principii pedagogice noi pentru învățământul religios* (1934); *Singe de moldoveni, morală istorică socială din trecutul românilor bucovineni* (1924); *Un călugăr bucovinean reformator al învățământului din Moldova* (1934); *Viața religioasă și morală românească în secolele XVII—XIX, după scriitorii străini* (1935).

Manualele, articolele, căluzele și recenziile semnate de prof. univ. dr. SIMION RELI, în total peste 70 de lucrări, care se ridică la citeva mii de pagini text și ilustrații, au fost publicate în reviste și ziare cu renume național și mondial. Menționăm printre ele: *Arhivele Statului, Bucovina Literară, Calendarul ziarului Universul, Candela, Cartea Românească, Casa Școalelor, Codrul Cosminului, Dacia Traiana, Făt Frumos, Glasul Bucovinei, Junimea Literară, Monitorul Oficial*.

În cel de al doilea război mondial, odată cu evacuarea Facultății de teologie la Rîmaicul Vilcea, Simion Reli, din cauza lipsei de cazare, a fost nevoit să locuiască la periferia orașului în Țigănie, într-o odață scundă și umedă.

După terminarea războiului, Facultatea de Teologie stabilindu-se la Suceava, Simion Reli nu-și găsește nici aici adăpostul necesar. Datorită condițiilor grele în care trăiește dispare curînd.

S-a stîns pe data de 12 septembrie 1945. Pentru rudele, prietenii și colegii săi, moartea lui a fost o lovitură grea, căci activitatea lui prodigioasă nu va putea fi ușor de înlocuit.

A fost înhumat ca fastul convenit, de Facultatea de teologie din Suceava, la loc de cinste, în frumosul cimitir de lângă Cetatea, unde se păstrează vestigiile de pe timpul dacilor, a Mușatinilor și a lui Ștefan cel Mare.

Noi, colegii și prietenii săi, la comemorarea celor 110 ani de la moartea sa, nu vom putea cinsti memoria sa mai potrivit, decît angajîndu-ne să-i continuăm activitatea științifică și să-i scoatem în evidență viața, munca profesională, publicistică și culturală precum și cea socială pe care a desfășurat-o cu atîta pasiune și competență științifică.

Emilian Țopa, Iași

VASILE GOLDIȘ

CORESPONDENȚA (1888—1934) SCRISORI TRIMISE. Vol. I

Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Gheorghe ȘORA. Cuvînt înainte de Acad. prof. Ștefan Pascu. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992.

Profesorul timișorean GHEORGHE ȘORA, cercetător neobosit al istoriei noastre naționale, și-a fixat luminosul țel de a restitui imaginea și dimensiunile personalității marelui patriot VASILE GOLDIȘ. Iată, după două decenii de căutări și trudă, Gheorghe ȘORA a ajuns la a patra carte inspirată de viața și opera unuia din cei mai importanți bărbați politici români, organizator al Unirii din 1918. În recenzia publicată în „Telegraful român” cu prilejul apariției cărții lui Gh. Șora, Vasile Goldiș, militant pentru desăvîrșirea idealului național, Editura Facla, 1980, cunoscînd pasiunea și activitatea cercetătorului timișan, arătam că se impune publicarea corespondenței lui V. Goldiș. Avem azi primul volum al corespondenței, *Scrisori trimise* (1888—1934). Extrem de bogată, corespondența lui V. Goldiș, adunată, ordonată și comentată de GHEORGHE ȘORA, „înfrumusețează și consolidează monumentul unuia dintre principalii făuritori ai Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918” (Acad. prof. Ștefan Pascu, *Cuvînt înainte*). Scrisorile abordează o multitudine de probleme din variate domenii: cultural, literar, social-economic, administrativ, politic; sint adresate unui număr de 79 de persoane din diverse categorii sociale. Îi amintim pe I.L. Caragiale, G. Coșbuc, O. Goga, Iuliu Maniu, Aurel Vlaicu, A.D. Xenopol. Mai toate scrisorile sint inedite și cuprind informații despre cadrul politico-național, cultural-artistic și istoric românesc dintre 1888—1934. Au fost distribuite în volum după autori, în ordine alfabetică și, în cadrul fiecărei grupe, în ordinea cronologică a emiterii lor. Deosebit de interesante apar notele și comentariile din subsol, care demonstrează pasiunea de cercetător, acribia și erudiția celui ce a îngrijit cartea, prof. dr. Gh. Șora. Reies din corespondență citeva idei slujite cu consecvență de cărturarul, militantul, patriotul V. Goldiș: ideea unității naționale, strînsa și indisolubila legătură cu poporul în vederea luptei pentru drepturile și libertatea românilor, creșterea și îmbogățirea culturii române, lărga deschidere și înțelegere față de alte naționalități și popoare, în cel mai autentic și actual stil european. Pe linia celor mai bune tradiții ale oamenilor noștri de cultură (Miron Costin susținea ideea că românii trebuie să iasă din întunericul neștiinței), frunțasu generației de la 1918 este conștient că adevărata libertate și prosperitate ale poporului român sint legate de creșterea orizontului de cultură. Idee susținută în zilele noastre zbuciumate, conform căreia șansa poporului român este cultura.

V. Goldiș a stabilit legături directe cu cei mai de seamă scriitorii ai epocii, majoritatea lor devenind colaboratori ai ziarului „România” din Arad. Prin prezența lor în publicistica arădeană, Goldiș urmărea să illustreze unitatea de spirit a poporului român, să mobilizeze forțele în vederea realizării idealului de libertate și unitate națională, să cultive gustul și interesul cititorilor arădeni pentru capodoperele literaturii române. V. Goldiș a crototit și patronat debutul publicistic al lui Lucian Blaga. I.L. Caragiale a acceptat cu entuziasm „colaborarea vi-tejească” solicitată de Goldiș, care la rîndul său l-a venerat. Într-una din scrisori îi mulțumește pentru colaborarea trimisă și încheie: „Îți sîrut mîna cu care ai scris-o”.

Volumul valorifică unele din cele mai importante lucrări referitoare la lupta românilor transilvăneni pentru realizarea idealului național, precum și la marelui patriot Vasile Goldiș. Intre acestea amintim lucrările semnate de Antonie Plămădeală: *Pagini dintr-o arhivă inedită*, Editura Minerva, București, 1984; *Lupta împotriva deznaționalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar*, Sibiu, 1986.

Creдем că a sosit momentul ca lucrarea monografică despre Vasile Goldiș, pregătită de cercetătorul Gh. Șora, să fie definitivată și publicată în cel mai scurt timp.

Marius Terchilă

Semnalăm... Semnalăm...

(continuare din nr. trecut)

Am participat de curînd, la Geneva, la o Consultație între ortodocși și protestanți, pentru a evalua unele relații cu catolicismul, la care romano-catolicii au refuzat să participe, pe motiv că organizațiile ecumenice nu au autoritatea de a arbitra în probleme care privesc relații bilaterale. A fost dreptul lor să nu participe. Nu aceasta ne preocupă acum. Acum vrem doar să notăm reacția de absolută consternare a protestanților după ce au cetit *Scrisoarea* cardinalului Ratziger (a se vedea „Semnalăm” din numărul precedent).

Credeam că dialogul dintre cele două Biserici nu de mult surori va fi marele eveniment al secolului XX, și că secolele viitoare ne vor pomeni și cu acesta, pe lângă cele vreo două-trei evenimente mai însemnate cu care secolul nostru va intra în memoria lor.

Incep să am îndoieli.

Sint însă sigur că, atunci cînd, totuși, urmașii noștri vor evalua înțelept și realizările noastre, după ce ei vor realiza unitatea, cei care se vor alege cu blamul nu vor fi ortodocșii.

● Petre Țuța: „Intre Dumnezeu și neamul meu” o carte extraordinară, editată de „Fundatia Anastasia” (Buc. 1992, 399 p.). Acest Socrate românesc în anii apusului și-a restaurat o energie neversimilă a gîndului și a cuvîntului, dîndu-ne în convorbiri cu prieteni sau gazetari, în interviuri la televiziune, *sinteze de cărți* pe care nu le-a scris, nu le-a putut scrie, sau le-a scris numai în gînd, prin închisori sau într-o libertate și mai rea, controlată pas cu pas. Grăbit să spună cît mai multe înainte de a trece Dincolo, ne-a dat o lecție de fermitate în credință, nu fără ș-o referire mereu la filozofii și la filozofi, la științe și la oamenii de știință. N-a mai avut timp de demonstrații, de analize, dar ne-a convins că și le făcuse din vreme. La un moment dat (p. 76) el spune că totuși a scris enorm, și că vor apare o serie de volume. Le așteptăm cu mare interes. Ele vor fi tocmai dovada că și-a pregătit minuțios premisele confesiunilor de pe ultima sută de metri!

Altfel, cum va rezista timpului numai cu sintezele? Ca să fiu în stilul lui, voi spune că nu știu. Dar ca fenomen remarcabil în cultură și spiritualitate, va rezista multă vreme, ca punct de referință al unei generații din care mai trăiesc doar cîteva, împreună cu care a fost dintre cei mari, chiar dacă el, dintr-o sinceră smerenie și-a refuzat această calitate. Cartea merită cetită. Meditată. Omul a fost dintre cei puțini din lumea aceasta! Dacă ne-am apuca să citim cite ceva din vorbele lui, oare ne-am mai putea opri? Găsește cele mai directe forme de exprimare, care conving și surprind. Unele din ele vor rămîne sintagme mereu citabile. Iată una la întimplare: „Intre Petriche Lupu care a stat la buturugă de vorbă cu Dumnezeu și un filozof ateu, Petriche Lupu e om, iar ăla se situează comod în regnul animal” (p. 38). Sau acest „portret” al lui Brîncuși: „primul jăran decadent din istorie” (p. 62), adică de un rafinament artistic uluitor. Cartea e plină de asemenea surprize care bucură mintea.

● La Universitatea din Oxford a fost susținută o lucrare de doctorat cu titlul: *The meaning of Tradition in 20th century Orthodox Theology, with particular reference to Dumitru Stăniloae and Antonie Plămădeală*, de către Otniel Ioan Bunaciu.

Lucrarea a fost susținută în 1990, dar ne-a parvenit abia acum, în 1992. Corectă în expunerea tezei ortodoxe.

● Editura Mitropoliei Banatului a publicat, în traducere românească, „Spovedania unui pelerin rus către duhovnicul său”, traducere făcută de pr. Nicolae Bordașiu din București. Volumul cuprinde toate cele șapte „istorisiri” ale pelerinului, istorisiri care au apărut pînă acum izolat. Prefațată de I. P. S. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului și cu un studiu „Despre pelerini” scris de traducător, avînd și un binevenit „Index” la urmă (probabil tot al pr. N. Bordașiu), cartea readeuce în spiritualitatea românească un text care multă vreme a circulat dactilografiat. Au existat și ediții tipărite, dar incomplete.

● Semnalăm apariția între timp, tot în 1992, și a altei ediții a *Pelerinului*, traducere de Gherontie Crucedea și tipărită de editurile „Axul Z” din Chișinău, și „Axis Mundi” din București. Titlul: „Mărturisirea unui pelerin despre lucrarea plină de har a rugăciunii lui Iisus (Pelerinul rus)” (1992). Are și aceasta o bună introducere. Dacă aceste traduceri ar fi un răspuns la nevoia de întoarcere la rugăciune și la o viață mai sfințită, ar fi un semn bun. Dar e un semn bun și faptul că ele doresc să provoace, să învețe această întoarcere. Căci nu se poate să citești o astfel de carte, cu atenție și seriozitate, și să nu-ți pui întrebările mari ale vieții, și să nu găsești măcar citeva răspunsuri valabile, pentru tine, pe măsura pregătirii minții tale de a le pricepe.

Toți sintem pelerini, numai că nu toți o știm ca pentru noi, și nu toți știm să dăm conținut adevărat pelerinajului nostru.

Cartea aceasta ne va învăța ceva.

● La o Consultare intercreștină recentă (Geneva 30 iunie — 6 iulie 1992), în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor și al Conferinței Bisericilor Europene s-au făcut mai multe *Recomandări* care vor fi date publicității. Au fost de față cele mai preeminente personalități din conducerea organizațiilor mondiale creștine și reprezentanți ai tuturor Bisericilor Ortodoxe din lume. Notăm mai jos două dintre cele 16 recomandări:

1. Să se studieze în comun cu Biserica romano-catolică problema statutului eclesiologic al Bisericilor Catolice de rit răsăritean (foste greco-catolice) și, în special, rolul lor în relație cu Bisericile Ortodoxe;

2. Să se ceară Bisericilor catolice de rit răsăritean și Bisericilor romano-catolice să studieze împreună cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor și cu Conferința Bisericilor Europene, istoria persecutării Bisericilor Ortodoxe în secolul XX și înainte de aceasta, și să încheze propagarea unilaterală a mitului Bisericii catolice de rit răsăritean ca fiind persecutată de Biserica Ortodoxă.

Această de a două recomandare vrea să se facă dreptate tuturor. Cea dintîi e însă la fel de importantă căci în discuțiile de la Geneva, întrebarea s-a pus așa: Este Biserica catolică de rit orientat (fostă unită), o Biserică aparte de Biserica catolică? Are o eclesiologie proprie? Sau este o parte din *Biserica romano-catolică* pur și simplu, deoarece ritul nu e o problemă de doctrină? Așadar, e vorba de o *singură Biserică*, sau de două? Evident, întrebarea privesc statutul eclesiologic, doctrinar, așa cum e formulată și în *Recomandarea* de la punctul 1.

Personal, mi se pare o întrebare pur retorică. Răspunsul e prea simplu, fiind numai unul: e vorba de o singură Biserică, catolică, avînd întreaga doctrină catolică. Fosta Biserică unită păstrează din Ortodoxia de la care s-a rupt, la noi în 1698—1701, doar ritul, adică veșmintele, slujbele, ierurgiile, ceea ce nu ține de doctrină, ci de tradiție locală răsăriteană. În slujbe s-au introdus însă elemente care sint catolice, precum pomenirea Papei, purgatoriul în Crez, și altele. Uniformele devin din ce în ce mai catolice etc. Esențialul e că există, din punct de vedere doctrinar, o singură Biserică și ea e catolică. Nu mai există Biserica jumătate ortodoxă și jumătate catolică de la 1700. Aceea a dispărut, fiind înghițită de catolicismul roman. Așa e și trecută în *Codul canonic* al Bisericii catolice, publicat acum cîteva ani.

E bine deci să știe toți cei care se cred *uniți, greco-catolici*, că de fapt sint catolici.

Că mulți nu știu!

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Dr. Serafim Făgărășanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. Aurel Jivi, redactor adjunct; Pr. Gheorghe Papuc; Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu.

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.